

บทที่ 2

ข้อความคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล และการอุทธรณ์ฎีกาของศาลยุติธรรมในคดีแพ่ง

แนวความคิดทางวิชาการเป็นบทพื้นฐานที่ทำให้ทราบถึงเงื่อนไขและรูปแบบเกี่ยวกับการอุทธรณ์เบื้องต้น โดยจะกล่าวไว้ในหัวข้อ 2.1 แนวความคิดทางวิชาการเกี่ยวกับการอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งและฎีกา และจะกล่าวถึงลักษณะ โครงสร้าง รูปแบบ และวิธีพิจารณาคดีของศาลยุติธรรม เฉพาะคดีแพ่งในลำดับถัดไปในหัวข้อ 2.2 การอุทธรณ์ฎีกาของศาลยุติธรรมในคดีแพ่ง มีรายละเอียดดังนี้

2.1 แนวความคิดทางวิชาการเกี่ยวกับการอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งและฎีกา

“อุทธรณ์” ถ้อยคำนี้มีความหมายตามพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 หมายถึงการยกขึ้น การร้องขึ้น การเคลื่อนที่ การเสนอ การนำมาให้ ซึ่งศาลสูงถัดจากศาลชั้นต้นซึ่งมีอำนาจพิจารณาพิพากษาบรรดาคดีที่อุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้น เรียกว่า ศาลอุทธรณ์

ศาล มีความหมายสองนัย คือ ศาลในรูปองค์กรกับศาลในฐานะบุคคลผู้ทำหน้าที่ชี้ขาดคดี หรือที่เรียกว่าผู้พิพากษาหรือตุลาการ ผู้พิพากษาหรือตุลาการเป็นบุคคลทางกายภาพที่ได้รับคัดเลือกเพื่อเข้าสู่การดำรงตำแหน่งด้วยหลักเกณฑ์ที่ต้องเป็นบุคคลผู้มีความรู้สูง¹ มีประสบการณ์ และมีความเชี่ยวชาญเฉพาะบุคคลตลอดจนเป็นผู้มีความสามารถอย่างแท้จริงการพิจารณาคดีแต่ละคดีล้วนเป็นการสร้างสรรค์ให้เกิดผลทางกฎหมายตามที่ผู้พิพากษาหรือตุลาการมีความเห็นเฉพาะตัว (Subjective) ซึ่งมาจากประสบการณ์ของแต่ละบุคคล คำพิพากษาของศาล โดยหลักต้องชอบด้วยกฎหมาย แต่อาจมีข้อผิดพลาดได้ การมีคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นจึงสมควรที่จะถูกตรวจสอบอีกครั้งว่าการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลชั้นต้นนั้นชอบด้วยกฎหมายหรือไม่โดยศาล

¹ โภคิน พลกุล. *สาระสำคัญของกฎหมายว่าด้วยศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง*. กรุงเทพฯ: สวัสดิการสำนักงานศาลปกครอง, 2544, หน้า 23.

ระดับเหนือขึ้นไป เพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ที่เกี่ยวข้องกับคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล ซึ่งผู้ที่ไม่เห็นด้วยอาจโต้แย้งหรือคัดค้านตามเหตุผลของตน ซึ่งเป็นกลไกที่เรียกว่า “การอุทธรณ์”

2.1.1 วัตถุประสงค์ในการอุทธรณ์และฎีกา²

2.1.1.1 เพื่อควบคุมการใช้ดุลพินิจของศาลชั้นต้น

การพิจารณาคดีส่วนเป็นการใช้ดุลพินิจของศาลหรือตุลาการที่จะนำความเป็นธรรมให้แก่คู่กรณี การใช้ดุลพินิจย่อมมีขอบเขตจำกัดเท่าที่กฎหมายให้อำนาจไว้ การใช้ดุลพินิจของศาลชั้นต้น ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในคดีจึงมีสิทธิอุทธรณ์เพื่อให้ศาลในระดับเหนือขึ้นไปตรวจสอบการใช้ดุลพินิจ

2.1.1.2 เพื่อป้องกันและแก้ไขไม่ให้ศาลชั้นต้นพิจารณาคดีผิดพลาด

การพิจารณาคดีอุทธรณ์มิได้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ศาลอุทธรณ์หรือศาลสูงพิจารณาคดีซ้ำอีกครั้ง แต่การพิจารณาคดีอุทธรณ์เป็นขั้นตอนการทบทวน เพื่อแก้ไขข้อผิดพลาดของศาลชั้นต้น เนื่องจากศาลสูงมีอำนาจในการมีคำพิพากษาหรือคำสั่งในการแก้ไขคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้น

การพิจารณาคดีผิดพลาดนั้นอาจเกิดขึ้นได้จากปัจจัย 2 ประการ คือ การรับฟังข้อเท็จจริงไม่ถูกต้อง (Erroneous Determination of Fact) และการปรับใช้กฎหมายไม่ถูกต้อง (Mistaken Application of Law)³ เมื่อศาลสูงมีอำนาจสั่งให้ศาลชั้นต้นแก้ไข กลับ หรือยกคำวินิจฉัยนั้นเสีย ก็เป็นหลักประกันที่ศาลชั้นต้นจะระมัดระวัง มิให้การพิจารณาคดีมีความผิดพลาดเกิดขึ้น เมื่อเกิดความผิดพลาดย่อมถูกตรวจสอบและถูกแก้ไขเสมอ

2.1.2 ระบบของการอุทธรณ์และฎีกา

2.1.2.1 การอุทธรณ์ระบบสิทธิ (Appeal as of Rights)

การอุทธรณ์ระบบสิทธิเป็นการอุทธรณ์ที่กฎหมายเปิดโอกาสให้ผู้อุทธรณ์สามารถยื่นอุทธรณ์ได้อย่างกว้างขวาง โดยถือว่าการอุทธรณ์เป็นสิทธิของผู้อุทธรณ์

2.1.2.2 การอุทธรณ์ระบบอนุญาต (Discretionary Appeal)

การอุทธรณ์ระบบอนุญาตเป็นการอุทธรณ์ที่กฎหมายไม่เปิดโอกาสให้ผู้อุทธรณ์ยื่นอุทธรณ์ได้ทันทีผู้ที่ประสงค์จะยื่นอุทธรณ์จำต้องร้องขออนุญาตอุทธรณ์จากศาลชั้นต้นก่อนและเมื่อ

² ปรีดี มาศมุนท์พิท. *การจำกัดสิทธิอุทธรณ์ฎีกาในคดีแพ่ง*. วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533, หน้า 62.

³ ชินานนท์ วงศ์วีระชัย. *การแก้ไขคำพิพากษาในคดีอาญาโดยการอุทธรณ์ตามระบบคอมมอนลอว์และซีวิลลอว์*. วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2527, หน้า 30.

ศาลชั้นต้นนั้นได้อนุญาตแล้ว จึงจะยื่นอุทธรณ์ได้หรือในกรณีที่ศาลชั้นต้นนั้นไม่อนุญาตให้อุทธรณ์ ผู้อุทธรณ์ก็ไม่มีสิทธิจะยื่นอุทธรณ์ต่อไปได้ การอุทธรณ์โดยไม่ได้รับอนุญาตจากศาลก่อนถือว่าเป็นสิ่งที่ต้องห้ามไม่อาจกระทำได้

2.1.3 สิทธิในการอุทธรณ์และฎีกา

การอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งต่อศาลสูง สืบเนื่องมาจากการไม่เห็นด้วยกับคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้น สิทธิในการอุทธรณ์เป็นสิทธิที่เกิดขึ้นใหม่ต่อจากการได้รับผลกระทบจากคำพิพากษาหรือคำสั่ง การอุทธรณ์จึงมิใช่สิทธิที่มีมาแต่เดิม (Inherent Rights) และมีใช้สิทธิขั้นพื้นฐานที่บุคคลพึงมี แต่การอุทธรณ์ของศาลปกครองในบางประเทศถือว่าการอุทธรณ์เป็นสิทธิ ที่ผู้อุทธรณ์จะต้องได้รับอนุญาตจากศาลก่อนจึงจะใช้สิทธิอุทธรณ์ได้

2.1.3.1 เหตุผลการใช้สิทธิอุทธรณ์

(1) ความยุติธรรม

ความยุติธรรมหากศึกษาในเชิงนิติปรัชญาความยุติธรรมไม่เพียงแต่ยุติธรรมตามบทบัญญัติของกฎหมายเท่านั้น ดังเช่น ประมวลกฎหมายของจักรพรรดิจัสติเนียน (Institute) เมื่อ 1,500 ปี มาแล้ว กล่าวได้ว่า “ความยุติธรรม คือ เจตจำนงอันแน่วแน่ตลอดกาลที่จะให้แก่ทุกคนใน ส่วนที่เขาพึงจะได้” ขยายความได้ว่า หน้าที่ของผู้ชี้ขาดคดีต้องอยู่ในการรู้ผิดชอบชั่วดี อยู่ในเจตจำนงอันแน่วแน่ที่สามารถแยกตนเองออกจากอคติของตนเอง การพิจารณาพิพากษาคดีว่าการกระทำใดๆ ชอบหรือไม่ชอบด้วยกฎหมาย ผู้ได้รับผลกระทบจากคำพิพากษาหรือคำสั่งอาจเรียกร้องถึงการพิจารณาคดีที่ผ่านมาว่า ไม่ยุติธรรมแก่ตนเองจึงเสนอคำอุทธรณ์ต่อศาลสูง เพื่อให้ศาลสูงตรวจสอบยืนยันความยุติธรรมตามสิทธิที่พึงมีอีกครั้งหนึ่ง

(2) เรียกร้องให้คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ

การเปิดโอกาสให้ประชาชนฟ้องคดีต่อศาลเป็นกลไกทางตุลาการที่คุ้มครองสิทธิมนุษยชนอย่างหนึ่ง โดยปรากฏอยู่ในข้อ 8 ของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ ซึ่งได้กล่าวไว้ว่า “ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับบำบัด อันเป็นผลจริงจังกจากศาลที่มีอำนาจแห่งชาติต่อการกระทำอันละเมิดสิทธิหลักมูลซึ่งตนได้รับตามรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย” ศาลเป็นองค์กรที่คุ้มครองสิทธิมนุษยชนที่ได้รับการยอมรับมากกว่าองค์กรอื่น แต่การใช้อำนาจพิจารณาพิพากษาคดีหรือมีคำสั่งของศาลชั้นต้นก็มีมาตรการอุทธรณ์เป็นมาตรการหนึ่งที่ได้รับการยอมรับมากที่สุด โดยคู่กรณีหรือผู้มีส่วนได้เสียสามารถใช้สิทธิโต้แย้งหรือคัดค้านคำพิพากษาของศาลชั้นต้นต่อศาลในระดับเหนือขึ้นไปเพื่อเรียกร้องให้คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพต่อไป

⁴ ปรีดี เกษมทรัพย์. *นิติปรัชญา*. กรุงเทพฯ: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2539, หน้า 319-320.

(3) การทบทวนข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายอย่างลึกซึ้ง

การพิจารณาพิพากษาหรือมีคำสั่งของศาลจะพิจารณาจากข้อเท็จจริงประกอบกับข้อกฎหมาย ซึ่งกฎหมายแต่ละฉบับอาจมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอด เนื่องจากการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายอยู่เสมอและข้อเท็จจริงของแต่ละคดีมีความยุ่งยากซับซ้อนต่างกันไปรวมทั้งพื้นฐานของการวางแนวทางการวินิจฉัยคดีของศาลก็อาจเปลี่ยนแปลงได้ เพื่อให้สอดคล้องกับข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายตลอดจนแนวทางการพิจารณาวินิจฉัยคดีของศาลผู้มีสิทธิอุทธรณ์จึงสามารถอุทธรณ์ต่อศาลสูง เพื่อให้ทบทวนการวินิจฉัยของศาลชั้นต้น เนื่องจากศาลสูงมีผู้พิพากษาหรือตุลาการที่มีประสบการณ์และมีความชำนาญมากกว่าผู้พิพากษาหรือตุลาการที่ทำหน้าที่ในศาลชั้นต้น จึงสามารถทบทวนข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายได้อย่างลึกซึ้งกว่าศาลชั้นต้น

(4) ป้องกันการฉ้อฉล

สืบเนื่องจากเหตุผลการใช้สิทธิอุทธรณ์เพื่อความยุติธรรม ผู้ทำหน้าที่วินิจฉัยชี้ขาดคดี จะต้องคำนึงถึงความผิดชอบชั่วดี การพิพากษาหรือมีคำสั่งในคดีย่อมมีผลผูกพันต่อคู่กรณีและผู้ที่เกี่ยวข้อง หากคำพิพากษาเป็นที่สุดผู้ที่ได้รับผลกระทบจากคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล คือ ผู้ที่ต้องด้วยคำบังคับของคำพิพากษาหรือคำสั่งตามหลักกฎหมายปิดปากโดยคำพิพากษา (Estoppel by Record) เมื่อการพิจารณาคดีที่ไม่ซื่อสัตย์เกิดขึ้นแน่นอนว่า ฝ่ายที่ต้องคำบังคับตามคำพิพากษาย่อมไม่ได้รับความยุติธรรมจากการพิจารณาคดีของศาลชั้นต้นกฎหมายจึงเปิดช่องให้ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากคำพิพากษาหรือคำสั่งใช้สิทธิอุทธรณ์โต้แย้งต่อศาลสูงสุด เพื่อตรวจสอบการใช้ดุลพินิจว่าเป็นไปตามข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายหรือไม่ ตามหลักความชอบด้วยกฎหมายของฝ่ายตุลาการ⁵

(5) ความเชื่อมั่นในความเชี่ยวชาญของตุลาการในศาลสูง

การคัดเลือกตุลาการหรือผู้พิพากษาเป็นเรื่องที่มีความสำคัญมากจึงมีการสร้างหลักเกณฑ์ไว้อย่างสูงเพื่อให้ได้บุคลากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญและเป็นบุคคลที่เหมาะสมกับการดำรงตำแหน่งจริงๆ โดยเฉพาะตุลาการหรือผู้พิพากษาที่ปฏิบัติหน้าที่ในศาลสูง คุณสมบัติของผู้ดำรงตำแหน่งย่อมต้องมีมาตรฐานสูงกว่าศาลชั้นต้น เช่น การเลื่อนลำดับของผู้พิพากษาจากศาลชั้นต้นมาเป็นผู้พิพากษาในศาลสูง ผู้พิพากษาหรือตุลาการในศาลสูงจึงมีประสบการณ์มากกว่าและความอาวุโสในตำแหน่งมากกว่า เมื่อเป็นดังเช่นที่ได้กล่าวมาการที่ศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาหรือคำสั่ง ผู้ได้รับผลกระทบจึงมีความเชื่อมั่นว่าคดีที่อุทธรณ์จะได้รับการพิจารณาจากผู้ที่มีมาตรฐานสูง

⁵ บรรเจิด สิงคะเนติ. *การควบคุมและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ*. รวมบทความกฎหมายมหาชน จากเว็บไซต์: www.Pub-law.net. บริษัท พี.เพรส จำกัด 2545, หน้า 341.

กว่าการพิจารณาคดีมีความลึกซึ้งมากกว่าและคาดหวังว่าจะได้รับความเป็นธรรมจากการพิจารณาพิพากษาหรือการมีคำสั่งของศาลสูง⁶

2.1.3.2 การจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์

สิทธิในการอุทธรณ์เป็นสิทธิที่เกิดขึ้นใหม่ จากการได้รับผลกระทบคำพิพากษาหรือคำสั่ง เมื่อเกิดสิทธิในการอุทธรณ์ขึ้น ผู้มีสิทธิอาจใช้สิทธิโดยมิได้คำนึงถึงความสำคัญของสิทธิ เช่น การอุทธรณ์โดยไม่มีเหตุผล เป็นต้น การจำกัดสิทธิจึงเป็นการกำหนดหลักเกณฑ์การใช้สิทธิอุทธรณ์ ก่อนการนำคดีเข้าสู่การพิจารณาของศาลสูง

(1) วัตถุประสงค์ของการจำกัดสิทธิ

1.1 เพื่อความศักดิ์สิทธิ์ของคำพิพากษาหรือคำสั่ง

ตามแนวความคิดที่ว่าพระมหากษัตริย์เป็นสมมุติเทพ คำพิพากษาหรือคำสั่งเป็นคำวินิจฉัยของพระมหากษัตริย์มีอำนาจสมบูรณ์เด็ดขาดในการอำนวยความสะดวก มีผลให้คำพิพากษาหรือคำสั่งมีความศักดิ์สิทธิ์ ต่อมายังมีความเชื่อและเคารพว่า การพิพากษาคดีหรือมีคำสั่งโดยศาลเป็นการใช้อำนาจของพระมหากษัตริย์ แม้ผู้พิจารณาคดีจะไม่ใช่พระมหากษัตริย์ ดังนั้น คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลจึงไม่อาจถูกโต้แย้งหรือเปลี่ยนแปลงได้โดยง่าย

1.2 เพื่อป้องกันการขัดกันของคำพิพากษาหรือคำสั่ง

เมื่อศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาหรือคำสั่ง ผู้ที่ต้องด้วยคำบังคับของคำพิพากษาจะต้องปฏิบัติตาม ตามหลักศักดิ์สิทธิ์ของคำพิพากษา (Res Judicata) มิเช่นนั้นแล้วอาจมีโทษแก่ตนเองหรือถูกกฎหมายบังคับให้ต้องปฏิบัติตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลผู้ที่ใช้อำนาจโดยมิชอบด้วยกฎหมายหรือผู้ที่ใช้สิทธิผิดหน้าที่จะได้รับความยำเกรงในการกระทำความผิด เมื่อคำพิพากษาหรือคำสั่งใดเกิดขึ้นเป็นที่ประจักษ์ ความศักดิ์สิทธิ์จึงเกิดขึ้นเป็นที่เคารพการมีคำพิพากษาหรือคำสั่งในสองศาลเกิดไม่เห็นตรงกัน ย่อมทำให้เกิดความลังเลสงสัยและเสื่อมศรัทธาต่อคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล การจำกัดสิทธิจึงเป็นเครื่องมืออีกประเภทหนึ่ง เพื่อการป้องกันมิให้คำพิพากษาหรือคำสั่งขัดกันจนลดความศักดิ์สิทธิ์ลง

1.3 เพื่อความเร่งด่วนในการแก้ไขเยียวยา

การบังคับให้ปฏิบัติตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลจะมีผลต่อเมื่อคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นเป็นที่สุด การอุทธรณ์ของแต่ละศาลที่มีอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีมีความแตกต่างกัน บางศาลการอุทธรณ์ไม่ถือว่าเป็นการทุเลาการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง แต่บางศาลการอุทธรณ์เป็นผลให้การบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งถูกระงับการบังคับไว้ก่อน แม้ว่าศาลที่การอุทธรณ์ไม่เป็นผลให้คำพิพากษาหรือคำสั่งถูกระงับออกไป แต่ผู้อุทธรณ์ก็มีสิทธิที่จะยื่น

⁶ ปรีชา มาศมุนท์ทิก. อ่างแล้ว, หน้า 71.

คำขอทุเลาการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งได้ และเมื่อคดีเข้าสู่การพิจารณาของศาลสูงจะใช้ระยะเวลาในการพิจารณาคดีนานพอสมควรกว่าการพิจารณาจะมีผลให้คดีถึงที่สุด อีกทั้งบางคดีมีความสำคัญที่ต้องการความรีบด่วนหากปล่อยให้ระยะเวลายาวนานออกไปอาจเกิดผลเสียหายแก่คู่กรณี⁷ ด้วยเหตุผลดังกล่าวการอุทธรณ์หากไม่จำกัดสิทธิแล้ว ผู้อุทธรณ์อาจใช้โอกาสนี้ชะลอการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งเพื่อเอื้อประโยชน์แก่ตนเองได้

(2) หลักเกณฑ์การจำกัดสิทธิอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่ง

2.1 การห้ามอุทธรณ์ในคดีที่ไม่มีความซับซ้อน

คดีบางประเภทที่เข้าสู่การพิจารณา อาจไม่มีความซับซ้อนทั้งในข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายที่ศาลสามารถวินิจฉัยชี้ขาดคดีได้เลย ซึ่งการพิจารณาคดีประเภทนี้จะมีความแน่นอนของผลของการพิจารณาคดีมาก แม้คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลปกครองชั้นต้นจะถูกยื่นอุทธรณ์ก็มีได้เป็นเหตุให้คำพิพากษาหรือคำสั่งถูกเปลี่ยนไป

2.2 การห้ามอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง

ข้อเท็จจริงที่คู่กรณีเสนอต่อศาล ในบางเรื่องศาลชั้นต้นสามารถรับฟังได้เป็นที่ยุติ การอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงที่รับฟังที่ยุติแล้วในศาลชั้นต้น ก็ไม่มีความจำเป็นที่จะต้องกลับมาทบทวนพิจารณาปัญหาข้อเท็จจริงในศาลชั้นอุทธรณ์อีก และการแสวงหาข้อเท็จจริง รวมทั้งการเปิดโอกาสให้คู่กรณีโต้แย้งการกล่าวอ้างข้อเท็จจริงเป็นหน้าที่ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลชั้นต้น หากการอุทธรณ์ทำให้กลับมาพิจารณาข้อเท็จจริงที่ยุติแล้วซ้ำอีกก็เป็นเหตุให้การบังคับตามคำพิพากษาถูกทอดระยะเวลาออกไปอีก

2.3 การห้ามอุทธรณ์ในคดีที่มีทุนทรัพย์

คดีที่มีการอุทธรณ์เพื่อโต้แย้งเกี่ยวกับจำนวนทุนทรัพย์เล็กน้อยเป็นคดีที่อาจไม่มีความซับซ้อนในการพิสูจน์สิทธิหรือความเสียหายที่เกิดขึ้น การจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์ตามจำนวนทุนทรัพย์ที่อุทธรณ์ แม้จะตรงกันข้ามกับหลักการที่ว่าบุคคลทุกคนมีสิทธิและเสมอภาคเท่าเทียมกัน แต่ต้นทุนในเรื่องเวลาและค่าใช้จ่ายของการดำเนินคดีในศาลสูงอาจไม่คุ้มค่ากับผลการตอบแทนที่ผู้เสียหายได้รับจากการมีคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลสูงเกี่ยวกับเรื่องทุนทรัพย์ของผู้อุทธรณ์

⁷ คณิต ฅ นคร. วิธีพิจารณาความอาญากับแนวความคิดตามหลักกฎหมายแพ่ง. วารสารอัยการ. มิถุนายน 2524, หน้า 53.

2.1.4 รูปแบบโครงสร้างศาล⁸

2.1.4.1 รูปแบบศาล 1 ชั้นศาล

รูปแบบศาล 1 ชั้นศาล คือ ศาลที่มีโครงสร้างเพียงศาลเดียว ศาลจะทำหน้าที่เป็นศาลชั้นต้นและศาลสูงสุดในเวลาเดียวกัน โดยคำพิพากษาของศาลนั้นจะเป็นที่สุดโต้แย้งต่อไปไม่ได้อีก ศาลที่มีโครงสร้างชั้นเดียวนี้ส่วนใหญ่เป็นศาลที่พิจารณาคดีเฉพาะที่มีความสำคัญ เพื่อทำให้เกิดความชัดเจนของคำพิพากษาและการพิพากษาคดีใช้ระยะเวลาไม่นานนัก

2.1.4.2 รูปแบบศาล 2 ชั้นศาล

รูปแบบศาล 2 ชั้นศาล คือ ศาลชั้นต้นและศาลสูงสุด โดยการเริ่มฟ้องคดีจะยื่นต่อศาลชั้นต้น เมื่อศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาหรือคำสั่งแล้ว ผู้มีส่วนได้เสียมีสิทธิอุทธรณ์ต่อศาลสูงสุดซึ่งศาลสูงสุดเป็นศาลสุดท้ายคำพิพากษาของศาลสูงสุดจึงทำให้คดีถึงที่สุดจะโต้แย้งต่อไปอีกไม่ได้

2.1.4.3 รูปแบบศาล 3 ชั้นศาล

รูปแบบศาล 3 ชั้นศาล คือ ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลสูงสุด การฟ้องคดีเริ่มจากศาลชั้นต้น คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นอาจถูกโต้แย้งโดยการอุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์ เมื่อศาลอุทธรณ์ได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งแล้ว ผู้มีส่วนได้เสียสามารถโต้แย้งคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ต่อศาลสูงสุดได้ โดยศาลสูงสุดจะเป็นศาลสุดท้ายที่จะวินิจฉัยชี้ขาดคดี คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลสูงสุดจึงมีผลให้คดีถึงที่สุดจะโต้แย้งต่อไปอีกไม่ได้เช่นกัน

2.2 การอุทธรณ์และฎีกาของศาลยุติธรรมในคดีแพ่ง

การดำเนินคดีในศาลยุติธรรมไทยในอดีต คดีแพ่งทุกประเภทอยู่ในอำนาจการพิจารณาพิพากษาหรือมีคำสั่งของศาลแพ่ง โดยมีประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเป็นกฎหมายวิธีสบัญญัติใช้สำหรับการอำนวยความยุติธรรม ต่อมา มีการจัดตั้งศาลชั้นอุทธรณ์และศาลพิเศษขึ้น ได้แก่ ศาลแรงงาน ศาลภาษีอากร ศาลเยาวชนและครอบครัว ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ และศาลล้มละลาย การพิจารณาคดีของศาลชั้นอุทธรณ์ และศาลพิเศษ โดยหลักแล้วการพิจารณาคดีต้องเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของศาลชั้นอุทธรณ์หรือศาลพิเศษนั้นๆ เว้นแต่กรณีที่กฎหมายอันเป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับวิธีพิจารณาความคดีของศาลชั้นอุทธรณ์หรือศาลพิเศษมิได้บัญญัติเรื่องใดไว้เป็นการเฉพาะจะต้องนำบทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลม

⁸ เสกสิทธิ์ พงษ์พิกุล. การอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งต่อศาลปกครองสูงสุด. วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2547, หน้า 11.

การอุทธรณ์ฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นอุทธรณ์และศาลพิเศษต้องพิจารณาเป็นประการแรกว่า ศาลชั้นอุทธรณ์หรือศาลพิเศษนั้นมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการอุทธรณ์ฎีกา บัญญัติไว้เป็นการเฉพาะหรือไม่ เมื่อมีบทบัญญัติของศาลชั้นอุทธรณ์หรือศาลพิเศษกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการอุทธรณ์ฎีกาไว้แล้วก็มีจำเป็นต้องนำบทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับ แต่หากมิได้มีบทบัญญัติของศาลชั้นอุทธรณ์หรือศาลพิเศษกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการอุทธรณ์ฎีกาไว้ก็จะต้องนำบทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับ โดยอนุโลม

ศาลยุติธรรมมีคดีที่อยู่ในอำนาจการพิจารณาพิพากษาหรือมีคำสั่งหลายประเภทไม่ว่าจะเป็นคดีแพ่ง คดีอาญาหรือคดีของศาลชั้นอุทธรณ์และศาลพิเศษ ซึ่งมีวิธีพิจารณาคดีที่แตกต่างกันในที่นี้จึงจะศึกษาเฉพาะการอุทธรณ์ในคดีแพ่งเพื่อเป็นข้อมูลให้ทราบถึงขั้นตอนและเปรียบเทียบวิธีการที่เป็นส่วนสำคัญกับการอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลปกครองชั้นต้นต่อไป

2.2.1 โครงสร้างศาลยุติธรรม

ศาลยุติธรรมแบ่งออกเป็น 3 ชั้น คือ⁹

1. ศาลชั้นต้น
2. ศาลอุทธรณ์
3. ศาลฎีกา

ผู้ที่เสนอข้อหาต่อศาลไม่ว่าเสนอด้วยวาจาหรือทำเป็นหนังสือ เพื่อให้ศาลพิจารณาพิพากษาหรือมีคำสั่งอย่างใดอย่างหนึ่งตามประสงค์ของตนเอง เรียกว่า “โจทก์” ผู้ที่ถูกฟ้องต่อศาล เรียกว่า “จำเลย” เริ่มฟ้องคดีของโจทก์จะต้องยื่นคำฟ้องต่อศาลชั้นต้นก่อนเสมอเว้นแต่มีบทบัญญัติกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น คดีแพ่งศาลชั้นต้นที่มีเขตอำนาจในกรุงเทพมหานคร ได้แก่ ศาลแขวง ศาลจังหวัดมีนบุรี ศาลแพ่งธนบุรี ศาลแพ่งกรุงเทพใต้และศาลแพ่ง สำหรับจังหวัดที่อยู่ในภูมิภาคอื่นๆ นอกเหนือจากกรุงเทพมหานคร ได้แก่ ศาลแขวงและศาลจังหวัด

⁹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 219 วรรคแรก ศาลยุติธรรมมีสามชั้นคือ ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา เว้นแต่ที่มีบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่นในรัฐธรรมนูญนี้หรือตามกฎหมายอื่น.

¹⁰ พระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 2

ศาลยุติธรรมตามพระธรรมนูญนี้ แบ่งออกเป็นสามชั้น คือ

- (1) ศาลชั้นต้น
- (2) ศาลอุทธรณ์
- (3) ศาลฎีกา (ศาลสูงสุด)

ในกรณีที่ศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาหรือคำสั่งประการใดแล้ว ผู้ได้รับผลกระทบและเห็นเป็นอย่างอื่นจากคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล มีสิทธิยื่นอุทธรณ์โดยตรงต่อศาลฎีกาก็อาจยื่นอุทธรณ์ต่อศาลฎีกาได้แล้วแต่กรณี ดังนั้น ศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอุทธรณ์ ได้แก่ ศาลอุทธรณ์ต่อศาลฎีกาได้แล้วแต่กรณี ดังนั้น ศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอุทธรณ์ ได้แก่ ศาลอุทธรณ์และศาลอุทธรณ์ภาค หรือศาลฎีกา

เมื่อศาลอุทธรณ์มีคำพิพากษาหรือคำสั่ง และคู่ความที่ได้รับผลกระทบจากคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์มีสิทธิยื่นฎีกาคัดค้านคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ต่อศาลฎีกาได้

2.2.2 การอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้น

การอุทธรณ์ คือ กระบวนพิจารณาที่ผู้อุทธรณ์โต้แย้งคำพิพากษาหรือสั่งของศาลชั้นต้นต่อศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาแล้วแต่กรณี และคำอุทธรณ์ถือเป็นคำฟ้องชนิดหนึ่ง (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 1 (3))¹¹

การอุทธรณ์เป็นการโต้แย้งหรือคัดค้านคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้น ไม่ว่าจะเป็นการอุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์หรือต่อศาลฎีกา การอุทธรณ์เป็นหลักประกันในการอำนวยความสะดวกธรรมชาติของศาลอย่างหนึ่งที่เปิดโอกาสให้ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งดังกล่าวได้ และการอุทธรณ์ต่อศาลสูงเป็นการสร้างบรรทัดฐานทางกฎหมายให้แก่บุคคลที่จะต้องปฏิบัติตาม ดังที่ศาลได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งไว้ต่อไป

ลักษณะของการพิจารณาคดีอุทธรณ์มิใช่เป็นการพิจารณาคดีใหม่ (Retrial) การพิจารณาคดีจะไม่มี การแสวงหาข้อเท็จจริงเพิ่มเติมจากที่ศาลชั้นต้นได้แสวงหาข้อเท็จจริงไว้แล้ว การพิจารณาคดีอุทธรณ์เป็นการตรวจสอบหรือทบทวน (Review) การพิจารณาคดีของศาลชั้นต้นจากสำนวนคดีและเอกสารที่ศาลชั้นต้นส่งมาให้ศาลสูงพิจารณา

2.2.2.1 เงื่อนไขการอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้น

ในเรื่องเงื่อนไขของการอุทธรณ์มีหัวข้อที่ต้องพิจารณา ดังนี้

(1) คำพิพากษาหรือคำสั่งที่อาจอุทธรณ์ได้

การอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งในคดีแพ่งของศาลยุติธรรมเป็นการอุทธรณ์ระบบสิทธิ (Appeal as of Rights) การอุทธรณ์ถือว่าเป็นสิทธิของผู้อุทธรณ์ที่จะยื่นอุทธรณ์ได้เสมอ

¹¹ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายวิธีสบัญญัติ. กรุงเทพฯ: สาขาวิชานิติศาสตร์, สำนักงานพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2544, หน้า 173.

ถ้าไม่มีกฎหมายห้ามมิให้อุทธรณ์ และไม่ต้องพิจารณาว่ามีกฎหมายใดอนุญาตให้อุทธรณ์หรือไม่¹²

ในกรณีที่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิห้ามมิให้อุทธรณ์การจำกัดสิทธินั้น ต้องพิจารณาตรวจสอบ แปลและตีความ ตามบทบัญญัติดังกล่าว โดยเคร่งครัดจะขยายความเพื่อให้ การจำกัดสิทธินั้นกว้างออกไปจากถ้อยคำตามตัวอักษรในบทบัญญัตินั้นมิได้

ศาลฎีกาได้วางแนวเรื่องการอุทธรณ์ระบบสิทธิไว้ว่า คำสั่งใดของศาลชั้นต้น เมื่อไม่มีบทกฎหมายให้คำสั่งนั้นเป็นที่สุด หรือบทบัญญัติห้ามมิให้อุทธรณ์ฎีกาแล้ว คู่ความย่อมมี สิทธิที่จะอุทธรณ์หรือฎีกาคำสั่งนั้นต่อศาลสูงได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 213/2503)

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 223 ได้บัญญัติไว้ว่า ภายใต้ บังคับบัญญัติมาตรา 138, 168, 188 และ 222 และในลักษณะนี้ คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้น นั้นให้ยื่นอุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์เว้นแต่คำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นประมวลกฎหมายนี้ หรือ กฎหมาย อื่นจะได้บัญญัติว่าให้เป็นที่สุด จากบทบัญญัตินี้ดังกล่าวกำหนดให้มาตรา 223 เป็นบัญญัติทั่วไปของ อุทธรณ์ โดยมีมาตรา 138, 168, 188 และ 222 และบทบัญญัติอื่นที่เกี่ยวกับการอุทธรณ์เป็น บทบัญญัติเฉพาะ การอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งต้องเป็นไปตามเงื่อนไขอันเป็นหลักเกณฑ์ของ บทบัญญัติเฉพาะดังกล่าวก่อนแล้วจึงค่อยนำบทบัญญัติมาตรา 223 ที่เป็นบทบัญญัติทั่วไปมาใช้ บังคับ

ดังนั้น จึงต้องพิจารณาบทบัญญัติเฉพาะของการอุทธรณ์ คือ

1.1 กรณีตามมาตรา 138 เป็นกรณีที่ศาลจตุรายนเกี่ยวกับข้อตกลงแห่งการ ประนีประนอมยอมความของคู่ความ ได้แล้ว และมีคำพิพากษานั้น หรือเรียกว่า “พิพากษตาม ยอม” การพิจารณาพิพากษตามข้อตกลงประนีประนอมยอมความนี้บทบัญญัติมาตรา 138 ห้ามมิ ให้อุทธรณ์

แต่อย่างไรก็ตาม การห้ามอุทธรณ์คำพิพากษตามข้อตกลงประนีประนอม ยอมความมีข้อยกเว้น ได้แก่

- เมื่อมีข้อกล่าวอ้างคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งข้อฉล
- เมื่อคำพิพากษานั้นถูกกล่าวอ้างว่าเป็นการละเมิดต่อบทบัญญัติแห่ง กฎหมายอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน
- เมื่อคำพิพากษานั้นถูกกล่าวอ้างว่ามีได้เป็น ไปตามข้อตกลงหรือการ ประนีประนอมยอมความ

¹² พิพิณ จักรางกูร. คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง. กรุงเทพฯ: บริษัท กรุงสยาม พรินติ้ง กรุ๊ป จำกัด, 2537, หน้า 538.

ดังนั้น การอุทธรณ์คำพิพากษาตามข้อตกลงประนีประนอมยอมความต้องนำเอาบทบัญญัติเฉพาะตามมาตรา 138 มาใช้บังคับ แต่การอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลที่คู่ความตกลงกันให้ศาลวินิจฉัยปัญหาข้อใดข้อหนึ่งแล้วมีผลให้แพ้ชนะคดี เช่น

- คำพิพากษาฎีกาที่ 742/2490 (ประชุมใหญ่) คู่ความตกลงกัน ขอให้ศาลชั้นต้นชี้ขาดประเด็นข้อกฎหมายที่ได้โต้เถียงกัน เมื่อศาลชั้นต้นชี้ขาดประการใดแล้ว ก็ยอมอุทธรณ์ฎีกาต่อไปได้

- คำพิพากษาฎีกาที่ 1839/2535 การอุทธรณ์คำสั่งศาลเกี่ยวกับการตีความในสัญญาประนีประนอมยอมความไม่ใช่อุทธรณ์คำพิพากษามาโดย

1.2 กรณีตามมาตรา 168¹³ เป็นการอุทธรณ์เกี่ยวกับค่าฤชาธรรมเนียมซึ่งการอุทธรณ์เกี่ยวกับค่าฤชาธรรมเนียมห้ามมิให้อุทธรณ์ในเรื่องค่าธรรมเนียมเพียงอย่างเดียวเว้นแต่เป็นกรณีที่ศาลกำหนดหรือคำนวณไม่ถูกต้องตามกฎหมาย เช่น

- คำพิพากษาฎีกาที่ 3320/2542 จำเลยที่ 1 และที่ 4 ฎีกาว่า คดีนี้มีทุนทรัพย์สูงและเป็นคดีมีข้อยุ่งยาก ศาลชั้นต้นกำหนดค่าทนายความให้โจทก์ใช้แทนจำเลยที่ 1 และที่ 4 คนละ 1,000,000 บาท เหมาะสมแล้ว การที่ศาลอุทธรณ์พิพากษาแก้เป็นว่าให้โจทก์ใช้ค่าทนายความในศาลชั้นต้นแทนจำเลยที่ 1 และที่ 4 เป็นฎีกาในปัญหาเรื่องค่าธรรมเนียมแต่อย่างเดียว และเป็นการโต้แย้งดุลยพินิจของศาลอุทธรณ์ในการกำหนดค่าทนายความที่โจทก์ต้องใช้แทนจำเลยที่ 1 และที่ 4 นอกจากนี้ค่าทนายความในศาลชั้นต้นตามที่ศาลอุทธรณ์กำหนดให้โจทก์ใช้จำเลยที่ 1 และที่ 4 คนละ 50,000 บาท ก็เป็นจำนวนที่ศาลอุทธรณ์เห็นสมควรระหว่างอัตราขั้นต่ำอัตราขั้นสูงดังที่ระบุไว้ในตาราง 6 ท้าย ป.วิ.พ. ข้ออ้างของจำเลยที่ 1 และที่ 4 ดังกล่าวจึงมิได้ยกเหตุว่าค่าธรรมเนียมนั้นกำหนดหรือคำนวณไม่ถูกต้องตาม ป.วิ.พ. มาตรา 168 แต่อย่างใด จึงเป็นฎีกาที่ห้ามศาลฎีกาไม่รับวินิจฉัย

1.3 กรณีตามมาตรา 188 เป็นกรณีเกี่ยวกับคดีที่ไม่มีข้อพิพาท คดีที่ไม่มีข้อพิพาทจะอุทธรณ์ได้เฉพาะคดีที่ศาลยกคำร้องขอทั้งหมดหรือบางส่วน หรือเฉพาะเหตุที่มีได้ปฏิบัติตามบทบัญญัติว่าด้วยการพิจารณาพิพากษาคดีเท่านั้น¹⁴

¹³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 168 ในกรณีที่คู่ความอาจอุทธรณ์หรือฎีกาพิพากษาหรือคำสั่งของศาลได้นั้น ห้ามมิให้คู่ความอุทธรณ์หรือฎีกาในเรื่องค่าธรรมเนียมแต่อย่างเดียว เว้นแต่อุทธรณ์หรือฎีกานั้นจะได้ยกเหตุว่าค่าธรรมเนียมนั้นมีกำหนดหรือคำนวณให้ถูกต้องตามกฎหมาย

¹⁴ อุคม เพ็องฟุ้ง. คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 3 อุทธรณ์ ฎีกา. กรุงเทพฯ: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตสภา, 2543, หน้า 47

ดังนั้น คดีที่ไม่มีข้อพิพาทเมื่อศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งแล้ว จึงไม่อาจที่จะอุทธรณ์ได้ตามมาตรา 188 แต่เมื่อคดีที่ไม่มีข้อพิพาทกลายเป็นคดีที่มีข้อพิพาท และใช้สิทธิอุทธรณ์ต้องเป็นการอุทธรณ์ตามมาตรา 223

1.4 กรณีตามมาตรา 222¹⁵ เป็นกรณีเกี่ยวกับการเสนอข้อพิพาทให้อนุญาตตุลาการชี้ขาดซึ่งห้ามมิให้อุทธรณ์คำสั่งศาลที่ปฏิเสธไม่ยอมปฏิบัติตามคำชี้ขาดของอนุญาตตุลาการหรือคำพิพากษาของศาลตามคำชี้ขาดของอนุญาตตุลาการ แต่อย่างไรก็ตามมีข้อยกเว้นในเหตุดังต่อไปนี้

- เมื่อมีข้ออ้างแสดงว่าอนุญาตตุลาการหรือประธานมิได้กระทำการโดยสุจริตหรือคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

- เมื่อคำสั่งหรือคำพิพากษานั้นฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติของกฎหมายอันเกี่ยวข้องกับความสะดวกเรียบร้อยของประชาชน

- เมื่อคำพิพากษานั้นไม่ตรงกับคำชี้ขาดของอนุญาตตุลาการ

นอกจากที่มาตรา 223 ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งได้บัญญัติให้มาตรา 138, 168, 188, และ 222 เป็นกรณีเฉพาะในการอุทธรณ์แล้ว การอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นในเรื่องใด หากในเรื่องนั้นมีกฎหมายกำหนดวิธีการอุทธรณ์ไว้เป็นการเฉพาะก็จำเป็นต้องใช้บทบัญญัติของกฎหมายเฉพาะดังกล่าวมาใช้บังคับแล้วแต่กรณี

ทั้งนี้ การอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นต่อศาลอุทธรณ์นั้นคำพิพากษาหรือคำสั่งที่อาจอุทธรณ์จะต้องไม่ถึงที่สุด คำพิพากษาหรือคำสั่งที่จะถึงที่สุดได้ก็โดยผลของกฎหมายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งกำหนดให้เป็นที่สุดหรือกฎหมายอื่นกำหนดให้เป็นที่สุด ดังนั้น คำพิพากษาหรือคำสั่งที่ถึงที่สุดจึงต้องอุทธรณ์ด้วยสารัตถประโยชน์ คือเรื่องนั้นๆ มีความจำเป็นที่จะต้องดำเนินการตามคำพิพากษาหรือคำสั่งเป็นการด่วน หากปล่อยให้ล่วงเลยแก่เวลาอาจก่อให้เกิดความเสียหายได้ต่อไป

(2) หลักเกณฑ์การจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์

การจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์มีหลักเกณฑ์ ดังต่อไปนี้

¹⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 222 ห้ามมิให้อุทธรณ์คำสั่งศาลซึ่งปฏิเสธไม่ยอมปฏิบัติตามคำชี้ขาดของอนุญาตตุลาการ หรือคำพิพากษาของศาลตามคำชี้ขาดของอนุญาตตุลาการ เว้นแต่ในเหตุต่อไปนี้

(1) เมื่อมีข้ออ้างแสดงว่าอนุญาตตุลาการหรือประธานมิได้กระทำการโดยสุจริต หรือคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือผล

(2) เมื่อคำสั่งหรือคำพิพากษานั้นฝ่าฝืนต่อกฎหมายอันเกี่ยวข้องกับความสะดวกเรียบร้อยของประชาชน

(3) เมื่อคำพิพากษานั้น ไม่ตรงกับคำชี้ขาดของอนุญาตตุลาการ

2.1 การห้ามอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงตามจำนวนทุนทรัพย์

การอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นต่อศาลอุทธรณ์ เป็นการอุทธรณ์ระบบสิทธิ (Appeal as of Rights) ถือว่าการอุทธรณ์เป็นสิทธิของผู้อุทธรณ์ การอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งที่สามารถกระทำได้ทุกกรณี โดยไม่มีข้อจำกัด การอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งที่สามารถกระทำได้ทุกกรณี โดยไม่มีข้อจำกัด การอุทธรณ์ระบบสิทธินี้จึงประสบกับปัญหาเกี่ยวกับการที่มีคดีขึ้นสู่การพิจารณาของศาลสูงเป็นจำนวนมากเกินกว่ากำลังของผู้พิพากษาที่จะพิจารณาพิพากษาคดีเหล่านั้นให้แล้วเสร็จในเวลาอันสมควร จึงเกิดแนวความคิดเกี่ยวกับการจำกัดการใช้สิทธิอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้น โดยเฉพาะคดีเล็กๆ น้อยๆ ที่มีทุนทรัพย์ต่ำ หรือคดีที่มีประเด็นพิพาทไม่สลักสำคัญไม่คุ้มค่ากับระยะเวลาที่ใช้ในการพิจารณาคดี สมควรให้การดำเนินคดียุติเพียงศาลชั้นต้น

การอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งในคดีแพ่งของศาลยุติธรรมมีการจำกัดสิทธิในเรื่องการอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง¹⁶ คือ คดีที่ราคาทรัพย์สินหรือจำนวนทุนทรัพย์ที่พิพาทกันในชั้นอุทธรณ์ไม่เกินห้าหมื่นบาทหรือไม่เกินจำนวนที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกาห้ามมิให้คู่ความอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง

การจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงของศาลยุติธรรมได้สร้างเหตุผลที่เป็นเงื่อนไขเพื่อจำกัดมิให้เกิดการอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นอย่างแพร่หลาย โดยนำข้อเท็จจริงของคดีมาเป็นบรรทัดฐานแห่งสาระซึ่งกำหนดตัวชี้วัดของข้อเท็จจริงตามจำนวนทุนทรัพย์ที่พิพาท โดยได้ให้ความสำคัญของจำนวนทุนทรัพย์พื้นฐานเกี่ยวกับสถานะทางเศรษฐกิจและสังคม สิทธิในการอุทธรณ์จึงถูกคิดคำนวณตามจำนวนทุนทรัพย์หรือทุนทรัพย์

¹⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 224 ในคดีที่ราคาทรัพย์สินหรือจำนวนทุนทรัพย์ที่พิพาทกันในชั้นอุทธรณ์ไม่เกินห้าหมื่นบาทหรือไม่เกินจำนวนที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา ห้ามมิให้คู่ความอุทธรณ์ในข้อเท็จจริงเว้นแต่ผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดีนั้นในศาลชั้นต้นได้ทำความเห็นแย้งไว้หรือได้รับรองว่ามีเหตุอันควรอุทธรณ์ได้ หรือถ้าไม่มีความเห็นแย้งหรือรับรองเช่นนั้นต้องได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากอธิบดีผู้พิพากษาศาลชั้นต้นหรืออธิบดีผู้พิพากษาศาลผู้มีส่วนแล้วแต่กรณี

บทบัญญัติในวรรคหนึ่งมิให้ใช้บังคับในคดีเกี่ยวกับสิทธิแห่งสภาพบุคคลหรือสิทธิในครอบครัวและคดีฟ้องขอให้ปลดเปลื้องทุกข์อันไม่อาจคำนวณเป็นราคาเงินได้ เว้นแต่ในคดีฟ้องขับไล่บุคคลใดๆ ออกจากอสังหาริมทรัพย์อันมีค่าเช่าหรืออาจให้เช่าได้ ในขณะที่ยื่นคำฟ้องไม่เกินเดือนละสี่พันบาทหรือไม่เกินจำนวนที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา

การขอให้ผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดีในศาลชั้นต้นรับรองว่ามีเหตุอันควรอุทธรณ์ได้ ให้ผู้อุทธรณ์ยื่นคำร้องถึงผู้พิพากษาดังกล่าว เพื่อพิจารณารับรอง

ของคดีที่พิพาทเป็นตัวชี้วัดที่กำหนดสิทธิของผู้อุทธรณ์ ส่วนการอุทธรณ์ในปัญหาข้อกฎหมาย ผู้อุทธรณ์มีสิทธิอุทธรณ์ได้โดยไม่มีการจำกัดสิทธิเกี่ยวกับทุนทรัพย์

นักนิติศาสตร์ได้ให้ความหมายของปัญหาข้อเท็จจริงไว้ดังต่อไปนี้

เจ้าพระยาศรีธรรมมาธิเบศร์ กล่าวไว้ว่า ปัญหาข้อเท็จจริง ได้แก่ ข้อเท็จจริงที่เป็นมูลเหตุให้บังเกิดขึ้น เช่น เป็นความรู้เรื่องกู้ยืมเงิน ข้อเพียงที่ว่าได้ยืมเงินเขามาจริงหรือไม่

อาจารย์ธานินทร์ กรัยวิเชียร กล่าวไว้ว่า¹⁷ ปัญหาข้อเท็จจริง ได้แก่

- ปัญหาที่เกี่ยวกับการวินิจฉัยพฤติการณ์ที่เกิดขึ้นในคดีตัวอย่างเช่น การแปลเอกสารปัญหาโดยฟังคำพยานบุคคลประกอบในเรื่องเจตนาของคู่สัญญาว่าเป็นการประการใดมีสาระถ้อยคำในสัญญาคำในสัญญาคำในสัญญาขัดกัน (คำพิพากษาฎีกาที่ 197/2548) ภรรยาทำนิติกรรม โดยไม่ได้รับความยินยอมจากสามีหรือไม่ (คำพิพากษาฎีกาที่ 230/2548) การกระทำให้สุจริตหรือไม่ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 378/2478)

- ปัญหาเกี่ยวกับใช้ดุลพินิจของศาลตามรูปคดี ตัวอย่างเช่นปัญหาที่ว่า การซื้อขายเป็นไปโดยสุจริตหรือไม่ (คำพิพากษาฎีกาที่ 284/2483)

ศาสตราจารย์บัญญัติ สุชีวะ กล่าวไว้ว่า¹⁸ ปัญหาข้อเท็จจริง คือ ปัญหาซึ่งศาลต้องฟังพยานหลักฐานก่อนที่จะวินิจฉัยว่าความจริงเป็นเช่นไรหรือควรเชื่อฟังฝ่ายใด

อาจารย์อุคม เฟื่องฟู่ง กล่าวไว้ว่า ถ้าเป็นการวินิจฉัยเหตุการณ์ว่าได้มีหรือเป็นขึ้นหรือไม่อย่างไร เป็นเรื่องของปัญหาข้อเท็จจริง

ตัวอย่างคำวินิจฉัยของศาลฎีกาเรื่องปัญหาข้อเท็จจริง

- คำพิพากษาฎีกาที่ 230/2478 ปัญหาว่าภริยาทำนิติกรรมโดยได้รับความยินยอมจากสามีหรือไม่นั้นเป็นปัญหาข้อเท็จจริง

- คำพิพากษาฎีกาที่ 264/2483 การซื้อขายเป็นไปโดยสุจริตหรือไม่เป็นปัญหาข้อเท็จจริง (คำพิพากษาฎีกาที่ 2230/2478, 517/2510)

- คำพิพากษาฎีกาที่ 1052-1055/2517 ปัญหาว่าโจทก์ถูกแย่งการครอบครองเมื่อใด อันจะทำให้โจทก์มีสิทธิฟ้องคดีเพื่อเอาคืนซึ่งการครอบครองหรือไม่ เป็นปัญหาข้อเท็จจริง

¹⁷ ธานินทร์ กรัยวิเชียร. *คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เล่ม 1*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชวนนิตย์, 2521, หน้า 94-96

¹⁸ อุคม เฟื่องฟู่ง. *อ้างแล้ว*, หน้า 47

- คำพิพากษาฎีกาที่ 6495/2541 โจทก์ซื้อที่ดินจาก บ. และจำเลยที่ 1 ออก น.ส. 3 ก. ทับที่ดินของโจทก์ ดังนั้นราคาของที่ดินพิพาทซึ่งถือเป็นทุนทรัพย์ของคดี ตาม ป.วิ.พ. มาตรา 229 วรรคหนึ่ง การที่โจทก์อุทธรณ์ว่า ต้องเพิกถอน น.ส. 3 ก. นั้นเป็นอุทธรณ์ในข้อเท็จจริง

การจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งจะถูกจำกัดสิทธิเฉพาะคดีที่มีทุนทรัพย์เท่านั้น ส่วนคดีที่ไม่มีทุนทรัพย์ไม่มีการจำกัดสิทธิอุทธรณ์ คดีมีทุนทรัพย์หมายถึงคดีที่มีค่าขอปลดเปลื้องทุกข์อันอาจคำนวณเป็นราคาเงินได้ ส่วนคดีที่ไม่มีทุนทรัพย์ หมายถึง คดีที่มีค่าขอปลดเปลื้องทุกข์อันไม่อาจคำนวณราคาได้

นักนิติศาสตร์ได้อธิบายเกี่ยวกับคดีที่มีทุนทรัพย์ดังต่อไปนี้

อาจารย์สะอาด นาวิเจริญ ได้กล่าวไว้ว่า คดีใดที่ถือว่าคดีทุนทรัพย์หรือไม่พิจารณาจากการฟ้องเรียกทรัพย์สินใดมาเป็นของโจทก์ โดยโจทก์มิได้เป็นเจ้าของอยู่ในเวลาฟ้องแล้ว เป็นคดีมีทุนทรัพย์ตามราคาทุนทรัพย์ที่เรียกร้อง ถ้าโจทก์เป็นเจ้าของทรัพย์สินแล้วแต่ต้องเรียกจากจำเลยเพราะเหตุใดก็ตามเป็นคดีไม่มีทุนทรัพย์ เว้นแต่จำเลยต้องต่อสู้กรรมสิทธิ์เป็นการพิพาทในทรัพย์สิน จึงมีทุนทรัพย์ตามราคาทรัพย์สินที่พิพาท

ศาสตราจารย์ประพันธ์ ศาตะมาน กล่าวไว้ว่า คดีใดจะถือว่ามีทุนทรัพย์หรือไม่พิจารณาจากคดีใดที่โจทก์ฟ้องแล้ว ตัวโจทก์ก็ได้อะไรมาซึ่งมีราคาเป็นเงินได้ถือว่าเป็นคดีที่ขอให้ปลดเปลื้องทุกข์อันไม่อาจคำนวณเป็นเงินได้

ตัวอย่างคำพิพากษาฎีกาเรื่องคดีที่มีทุนทรัพย์

- คำพิพากษาฎีกาที่ 8152/2498 ถ้าเรียกทรัพย์สินใดมาเป็นของโจทก์ โดยโจทก์ไม่เป็นเจ้าของอยู่ในเวลาฟ้องแล้ว เป็นคดีมีทุนทรัพย์ ตามราคาทุนทรัพย์ที่เรียกร้องถ้าโจทก์เป็นเจ้าของทรัพย์สินอยู่แล้ว แต่ต้องเรียกจากจำเลยเพราะเหตุใดก็ตามเป็นคดีไม่มีทุนทรัพย์ เว้นแต่จำเลยต่อสู้กรรมสิทธิ์เป็นการพิพาทในทรัพย์สิน จึงมีทุนทรัพย์ตามราคาทรัพย์สินที่พิพาท

- คำพิพากษาฎีกาที่ 1517/2530 เมื่ออธิบดีกรมที่ดินมีคำสั่งให้เพิกถอนโฉนดที่ดินของโจทก์ โดยอ้างว่าที่ดินดังกล่าวอยู่ในเขตที่ดินสงวนหวงห้าม ย่อมมีผลให้โจทก์ไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินดังกล่าว ดังนั้น การที่โจทก์ฟ้องขอให้เพิกถอนคำสั่งและให้เจ้าพนักงานที่ดินออกโฉนดที่ดินให้กับโจทก์ใหม่ ย่อมมีผลทำให้โจทก์ได้กรรมสิทธิ์ในที่ดินกลับคืนมาคดีของโจทก์จึงเป็นคดีที่มีค่าปลดเปลื้องทุกข์อันอาจคำนวณเป็นราคาเงินได้ เป็นคดีมีทุนทรัพย์

- คำพิพากษาฎีกาที่ 1220/2539 คดีที่มีทุนทรัพย์และไม่มีทุนทรัพย์รวมอยู่ในคดีเดียวกันจะต้องห้ามฎีกาในข้อเท็จจริงหรือไม่นั้น ต้องพิจารณาว่าคดีนั้นมีค่าขอใดเป็นหลัก ค่าขอใดเป็นค่าขอที่ต่อเนื่อง โจทก์มีค่าขอให้เพิกถอนนิติกรรมขายที่ดินพิพาทระหว่างจำเลยที่ 1 และที่ 2 เมื่อเพิกถอนแล้วจึงให้จำเลยที่ 1 โอนขายให้โจทก์พร้อมรับชำระราคาส่วนที่เหลือ จึงถือ

ว่าคำขอให้เพิกถอนนิติกรรมขายที่ดินพิพาทเป็นคำขอหลัก คำขอให้จำเลยที่ 1 ปฏิบัติ ตามสัญญาจะซื้อขายเป็นคำขอต่อเนื่อง เมื่อคำขอหลักเป็นคดีไม่มีทุนทรัพย์ซึ่งไม่ต้องห้ามฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงแล้วคำขอต่อเนื่องแม้ทุนทรัพย์ที่พิพาทในชั้นฎีกาไม่เกิน 200,000.00 บาท ก็ไม่ต้องห้ามฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงด้วย

- คำพิพากษาฎีกาที่ คำพิพากษาฎีกา 121/2542 โจทก์ฟ้องขับไล่จำเลยและบริวารออกจากที่พิพาทซึ่ง โจทก์อ้างว่าจำเลยยกให้เป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน เป็นการพิพาทด้วยเรื่องความเป็นเจ้าของแห่งที่พิพาทจึงเป็นคดีที่มีทุนทรัพย์

- คำพิพากษาฎีกาที่ 4039/2542 โจทก์ฟ้องว่า โจทก์มีสิทธิครอบครองที่ดินจำเลยมีคำสั่งให้แก้ไขเนื้อที่ดินของโจทก์ด้านทิศเหนือเป็นเนื้อที่ 2 ไร่ 20 ตารางวา โดยอ้างว่า น.ส. 3 ของโจทก์เฉพาะที่ดินส่วนนั้นออกทับหนองน้ำสาธารณประโยชน์ ซึ่งถ้าหากศาลพิพากษาให้โจทก์ชนะคดีย่อมผลให้โจทก์ได้สิทธิครอบครองในที่ดินพิพาทกลับคืนมา คดีของโจทก์ในชั้นนี้จึงเป็นคดีที่มีคำขอให้ปลดเปลื้องทุกข์อันอาจคำนวณเป็นราคาค่าเงิน ได้เป็นคดีมีทุนทรัพย์

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 224 กำหนดไว้ว่า คดีที่ราคาทรัพย์สินหรือจำนวนทุนทรัพย์ที่พิพาทกันในชั้นอุทธรณ์ ไม่เกินห้าหมื่นบาทหรือไม่เกินจำนวนที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา ห้ามอุทธรณ์ในข้อเท็จจริง¹⁹

ทุนทรัพย์ที่เป็นเกณฑ์ในการจำกัดสิทธิอุทธรณ์ หมายถึง ทุนทรัพย์ในขณะที่ยื่นคำอุทธรณ์โดยไม่จำเป็นต้องพิจารณาถึงทุนทรัพย์ในศาลชั้นต้นหรือราคาทรัพย์สินพิพาทในศาลชั้นต้น

ราคาทรัพย์สินหรือจำนวนทุนทรัพย์ที่พิพาทในชั้นอุทธรณ์ สามารถแยกได้ดังต่อไปนี้

ราคาทรัพย์สินที่พิพาท คือ ทรัพย์ที่ต้องตีราคาเพื่อประโยชน์ในการเสียดำเนินศาล

จำนวนทุนทรัพย์ที่พิพาท คือ จำนวนทุนทรัพย์ที่เรียกร้อง เช่น โจทก์ ฟ้องเรียกให้จำเลยชำระเงินกู้

ดังนั้น ราคาทรัพย์สินหรือจำนวนทุนทรัพย์ที่พิพาทในชั้นอุทธรณ์ต้องเป็นราคาทรัพย์สินหรือทุนทรัพย์ในขณะยื่นอุทธรณ์ และราคาทรัพย์สินหรือทุนพิพาทในชั้นอุทธรณ์ต้องเกินกว่าห้าหมื่นบาทผู้อุทธรณ์จึงจะมีสิทธิอุทธรณ์ได้ ซึ่งหากราคาทรัพย์สินหรือทุนทรัพย์ในชั้นอุทธรณ์ไม่เกินห้าหมื่นบาทแล้วก็ไม่อาจอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงได้

¹⁹ พิพัฒน์ จักรางกูร. อ้างแล้ว, หน้า 560.

ตัวอย่างการห้ามอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงตามจำนวนทุนทรัพย์ไม่เกินห้าหมื่นบาทที่ศาลฎีกาได้วางแนววินิจฉัยไว้ มีดังต่อไปนี้

- คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 346/2536 การพิจารณาว่าคดีใดต้องห้ามอุทธรณ์หรือไม่นั้นต้องพิจารณาตามกฎหมายที่ใช้บังคับในขณะยื่นอุทธรณ์ เมื่อโจทก์ยื่นอุทธรณ์ก่อนที่ประมวลกฎหมายเดิมก่อนแก้ไข ฉะนั้น เมื่อฟ้องของโจทก์มีจำนวนทุนทรัพย์ที่พิพาทในศาลชั้นต้นเกินสองหมื่นบาท จึงไม่ต้องห้ามอุทธรณ์ในข้อเท็จจริง

- คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3367/2533 ทุนทรัพย์ของคดีที่ต้องห้ามอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 224 ที่แก้ไขใหม่ให้คิดคำนวณทุนทรัพย์ในชั้นอุทธรณ์มิใช่ทุนทรัพย์ที่กล่าวร่วมกันมาแล้วในศาลชั้นต้น ทั้งจะนำดอกเบี้ยนับแต่วันฟ้องถึงวันอุทธรณ์รวมเข้าด้วยกันไม่ได้

- คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6420/2540 ศาลชั้นต้นพิพากษายกฟ้องโจทก์เนื่องจากฟังข้อเท็จจริงว่าหนี้ที่จำเลยต้องรับผิดชอบขอชดใช้มีเพียง 28,466.60 บาท เมื่อโจทก์รับว่าเป็นหนี้จำเลยจำนวน 39,342 บาท และขอหักกลบลบหนี้ จำเลยจึงไม่มีหนี้ที่ต้องรับผิดชอบต่อโจทก์ โจทก์อุทธรณ์ขอให้จำเลยชำระหนี้ใด โจทก์ตามฟ้องจำนวน 63,174.41 บาท จึงมีจำนวนหนี้ที่พิพาทกันในชั้นอุทธรณ์เพียง 34,707.80 บาท ไม่ใช่จำนวน 36,174.41 บาท ถือได้ว่าอุทธรณ์ของโจทก์เป็นคดีที่มีจำนวนทุนทรัพย์ที่พิพาทกันในชั้นอุทธรณ์ไม่เกิน 50,000 บาท ต้องห้ามมิให้คู่ความอุทธรณ์ในข้อเท็จจริงตาม ป.วิ.พ. มาตรา 224 วรรคหนึ่ง

- คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5894/2541 ตาม ป.วิ.พ. มาตรา 224 กำหนดว่าในคดีที่ราคาทรัพย์สินหรือจำนวนทุนทรัพย์ที่พิพาทกันในชั้นอุทธรณ์ไม่เกินห้าหมื่นบาท ห้ามมิให้คู่ความอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง แม้คดีนี้โจทก์จะฟ้องให้จำเลยใช้ค่าเสียหายเป็นเงิน 104,000 บาท แต่ศาลชั้นต้นพิพากษาให้จำเลยชำระเพียงห้าหมื่นบาทพร้อมดอกเบี้ยและโจทก์มิได้อุทธรณ์ถือว่าโจทก์พอใจตามคำพิพากษา เมื่อจำเลยอุทธรณ์แต่ฝ่ายเดียวว่าไม่ต้องรับผิดชอบตามคำพิพากษาศาลชั้นต้น ก็ต้องถือว่าทุนทรัพย์ที่พิพาทกันในชั้นอุทธรณ์เท่ากับที่ศาลชั้นต้นพิพากษาให้จำเลยชำระคือห้าหมื่นบาทพร้อมดอกเบี้ยเท่านั้น และต้องถือว่าคดีนี้มีทุนทรัพย์ในชั้นอุทธรณ์ไม่เกินห้าหมื่นบาท จำเลยอุทธรณ์ข้อเท็จจริงไม่ได้

- คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7173/2542 ทุนทรัพย์ที่เป็นราคาทรัพย์สินที่พิพาทในชั้นอุทธรณ์ ราคาทรัพย์สินที่พิพาทนั้นเป็นราคาทรัพย์สินที่ได้ยกขึ้นมาว่ากล่าวกันไว้ในศาลชั้นต้นต้องถือว่าราคาทรัพย์สินที่พิพาทยุติตามนั้น จะกล่าวอ้างว่าทรัพย์สินเพิ่มขึ้น เพื่อกำหนดทุนทรัพย์ในชั้นอุทธรณ์ไม่ได้

2.2 ข้อยกเว้นข้อห้ามอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงในคดีที่มีจำนวนทุนทรัพย์

การอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นมีการจำกัดสิทธิในเรื่องราคาทรัพย์สินหรือจำนวนทุนทรัพย์ที่พิพาทในชั้นอุทธรณ์ไม่เกินห้าหมื่นบาท หรือไม่เกินจำนวนที่กำหนดไว้ในพระราชกฤษฎีกา แต่อย่างไรก็ตาม มีข้อยกเว้นในเรื่องห้ามอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง คือ

(1) ผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดีในศาลชั้นต้นได้ทำความเห็นแย้งไว้
ความเห็นแย้งเป็นความเหตุของผู้พิพากษาคคนใดคนหนึ่งในองค์คณะผู้พิพากษาที่ร่วมกันพิจารณาคดี โดยความเห็นแย้งจะเห็นเป็นอย่างอื่นจากผลของคำพิพากษานั้นไม่ว่าจะเห็นแย้งกับคำพิพากษาทั้งหมดหรือบางส่วน หรือผู้พิพากษาที่ให้ความเห็นแย้งไว้อาจเห็นด้วยในผลแต่มีความเห็นแย้งในเหตุก็ได้ ซึ่งความเห็นแย้งดังกล่าวจะกลัดไว้ในสำนวนคดีพร้อมด้วยกับคำพิพากษา²⁰ ความเห็นแย้งจะไม่มีผลกับการบังคับตามคำพิพากษา ซึ่งจะมีผลพิพากษาคดีให้ เป็นไปตามกฎหมาย

คำพิพากษาหรือคำสั่งที่มีผู้พิพากษาทำความเห็นแย้งไว้ถือว่าไม่ถูกจำกัดการใช้สิทธิในการอุทธรณ์ แต่มีกรณีที่ต้องพิจารณาในการอุทธรณ์เกี่ยวกับทุนทรัพย์ คือความเห็นแย้งที่ผู้พิพากษาได้ทำไว้ นั้น ต้องเป็นการให้ความเห็นแย้งในปัญหาเกี่ยวกับข้อเท็จจริง ไม่ใช่เรื่องของปัญหาข้อกฎหมาย อีกทั้ง ความเห็นแย้งที่เปิดช่องให้อุทธรณ์เฉพาะการอุทธรณ์ในประเด็นปัญหาข้อเท็จจริงที่ให้ความเห็นแย้งไว้²¹ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1648/2500 และ 448/2502)

การเปิดช่องให้อุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงที่มีทุนทรัพย์ไม่เกินห้าหมื่นบาทที่ผู้พิพากษาให้ความเห็นแย้งไว้ มีเจตนารมณ์เพื่อให้เกิดความยุติธรรมแก่คู่ความทั้งสองฝ่าย และเป็นบรรทัดฐานในการบังคับใช้กฎหมายในเรื่องที่ยังมีประเด็นปัญหาในทางคดีที่ไม่สมควรยุติเพียงศาลชั้นต้น ควรให้มีการถ่วงดุลสองข้อเท็จจริงอีกชั้นหนึ่งโดยศาลอุทธรณ์

(2) ผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดีในศาลชั้นต้น ได้รับรองว่ามีเหตุอันควรอุทธรณ์ได้

โดยการรับรองว่าคดีมีเหตุที่อุทธรณ์ได้มี 2 กรณี คือ

²⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 140 (2) ภายใต้บังคับบทบัญญัติมาตรา 13 ถ้าคำพิพากษาหรือคำสั่งจะต้องทำโดยผู้พิพากษามากกว่าหนึ่งคน คำพิพากษาหรือคำสั่งจะต้องบังคับตามความเห็นของฝ่ายข้างมาก จำนวนผู้พิพากษาฝ่ายข้างมากนั้น ในศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์ต้องไม่น้อยกว่าสองคนและในศาลฎีกาไม่น้อยกว่าสามคน ในศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ถ้าผู้พิพากษาคคนใดมีความเห็นแย้งก็ให้ผู้พิพากษาคคนนั้นเขียนใจความแห่งความเห็นแย้งของตนกลัดไว้ในสำนวน และแสดงเหตุผลแห่งข้อแย้งไว้ด้วยก็ได้

²¹ พิพัฒน์ จักรางกูร. อ้างแล้ว, หน้า 585

1) การขอรับรองให้อุทธรณ์จะต้องทำคำร้องเป็นหนังสือยื่นต่อศาลชั้นต้นพร้อมกับอุทธรณ์ (คำพิพากษาฎีกาที่ 6560/2539)

2) กรณีรับรองไว้แล้ว โดยผู้พิพากษาที่ร่วมพิจารณาคดีรับรองไว้ในสำนวนคดี โดยการจดในรายงานกระบวนการพิจารณาว่ารับรองให้อุทธรณ์ได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 487/2548)

อำนาจในการรับรองให้อุทธรณ์เป็นอำนาจเฉพาะตัวของผู้พิพากษานั้น โดยการรับรองเป็นสิทธิของผู้พิพากษานั้น เมื่อผู้พิพากษาไม่รับรองผู้ขอให้รับรองก็ไม่มีสิทธิอุทธรณ์คำสั่งไม่รับรองให้อุทธรณ์ ในกรณีที่ผู้พิพากษาที่ได้รับรองแล้วจะถอนการรับรองไม่ได้ และการถึงแก่กรรมหรือพ้นจากตำแหน่งก็ไม่ทำให้การรับรองเสียไป อีกทั้งผู้พิพากษาที่ไม่ได้นั่งพิจารณาคดีก็ไม่มีอำนาจรับรอง (คำพิพากษาฎีกาที่ 392/2492, 1422/2542)

(3) อธิบดีผู้พิพากษาศาลชั้นต้นหรืออธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์

กรณีอุทธรณ์คำพิพากษาคำสั่งของศาลชั้นต้นที่มีราคาทรัพย์สินหรือจำนวนทุนทรัพย์ที่พิพากษาในชั้นอุทธรณ์ไม่เกินห้าหมื่นบาท หรือไม่เกินจำนวนที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา ซึ่งผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดีในศาลชั้นต้นไม่ได้ทำความเห็นแย้งไว้และไม่ได้รับว่ามีเหตุอันควรอุทธรณ์ ผู้อุทธรณ์อาจอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงได้ โดยได้รับอนุญาตให้อุทธรณ์เป็นหนังสือจากอธิบดีผู้พิพากษาศาลชั้นต้น หรืออธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์แล้วแต่กรณี

ผู้มีอำนาจอนุญาตให้อุทธรณ์ ไม่มีกฎหมายกำหนดแบบไว้เฉพาะเพียงแต่กำหนดไว้ว่าต้องทำเป็นหนังสือ โดยจะทำเป็นคำร้องแนบกับคำอุทธรณ์ หรือจะบรรยายการขออนุญาตมาในคำอุทธรณ์ก็ได้

(4) คดีเกี่ยวกับสิทธิแห่งบุคคลหรือสิทธิในครอบครัว

กรณีการจำกัดการใช้สิทธิอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับทุนทรัพย์ที่พิพากษา มีข้อยกเว้นมิให้ใช้บังคับในคดีเกี่ยวกับสิทธิแห่งสภาพบุคคลหรือสิทธิในครอบครัว

อาจารย์อุดม เฟื่องฟู่ง ให้ความหมายของคดีเกี่ยวกับสิทธิแห่งสภาพบุคคลและคดีเกี่ยวกับสิทธิในครอบครัวไว้ว่า

สิทธิแห่งสภาพบุคคล หมายถึงคดีพิพาทกันด้วยเรื่องสิทธิแห่งสภาพบุคคลโดยตรง ได้แก่ การเกิด การตาย การสาบสูญ การเสียดสัญชาติ การที่จะให้บุคคลใดเป็นบุคคลไร้ความสามารถ หรือเสมือนไร้ความสามารถ

คดีเกี่ยวกับสิทธิในครอบครัว หมายถึง คดีพิพาทกันว่าด้วยสิทธิในครอบครัวโดยแท้ ได้แก่ การสมรส ความสัมพันธ์ระหว่างสามีภริยา การรับรองบุตร การอุปการะ

กันระหว่างบิดามาตรและบุตร กรณีพิพาทในเรื่องอื่น โดยเอาเหตุเกี่ยวกับสิทธิในครอบครัวมาเป็นข้ออ้างก็มีใช้คดีที่เกี่ยวกับสิทธิในครอบครัว

อาจารย์พิพัฒน์ จักรางกูร ให้ความหมายของคดีเกี่ยวกับสิทธิแห่งสภาพบุคคลและคดีเกี่ยวกับสิทธิในครอบครัวไว้ว่า

สิทธิแห่งสภาพบุคคล หมายถึง สิทธิที่บุคคลทั้งหลายมีอยู่ในฐานะที่เกิดเป็นบุคคล

คดีเกี่ยวกับสิทธิในครอบครัว หมายถึง สิทธิอันเกิดขึ้นจากการเกี่ยวข้องกันในครอบครัวในระหว่างสามีภริยา ระหว่างบิดากับบุตร แต่ต้องเป็นคดีที่พิพาทเกี่ยวกับสิทธิในครอบครัวโดยตรง ถ้าพิพาทในเรื่องอื่นเป็นข้อใหญ่ใจความ แต่ถ้าสิทธิในครอบครัวซึ่งเป็นเพียงประเด็นหนึ่งมิใช่เป็นเนื้อแท้ในคดีแล้ว ไม่ใช่สิทธิครอบครัว

(5) คดีฟ้องขอให้ปลดเปลื้องทุกข์อันไม่อาจคำนวณเป็นราคาค่าเงินได้

อาจารย์พิพัฒน์ จักรางกูร ได้กล่าวไว้ว่า²² คดีที่มีคำขอให้ปลดเปลื้องทุกข์อันไม่อาจคำนวณเป็นราคาค่าเงินได้ หมายถึง คดีที่โจทก์ไม่ได้กล่าวอ้างหรือตั้งข้อเรียกร้องเป็นจำนวนเงินหรือทรัพย์สินอย่างหนึ่งอย่างใด เป็นแต่ขอให้ศาลบังคับจำเลยกระทำการหรือละเว้นการกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อประโยชน์ของโจทก์ เช่น คดีขอให้ศาลตั้งผู้จัดการมรดก

การที่จะพิจารณาว่าคดีใดเป็นคดีที่มีทุนทรัพย์หรือไม่มีทุนทรัพย์ ปัจจุบันศาลฎีกาได้วางแนววินิจฉัยโดยให้หลักไว้ว่า การที่จะถือว่าเป็นคดีที่มีทุนทรัพย์หรือไม่จำเป็นต้องเป็นคดีเรียกร้องตัวทรัพย์สินโดยตรง แม้โจทก์จะตั้งข้อพิพาทโดยอ้างสิทธิอย่างใดอย่างหนึ่ง แต่คำชี้ขาดของศาลตามคำขอของโจทก์เป็นผลให้โจทก์ได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์ในทรัพย์ หรือมีผลให้โจทก์ไม่ต้องเสียไปซึ่งทรัพย์สินหรือเงินทอง ก็ถือได้ว่าเป็นคดีมีทุนทรัพย์²³

(3) ผู้มีสิทธิอุทธรณ์

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมิได้บัญญัติไว้อย่างชัดเจนว่าผู้ใดเป็นผู้มีสิทธิยื่นอุทธรณ์ และมีได้จำกัดไว้เฉพาะว่า คู่ความเท่านั้นเป็นผู้มีสิทธิอุทธรณ์ จึงอาจตีความได้ว่าประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมีเจตนารมณ์ที่จะเปิดโอกาสให้บุคคลที่ได้รับความเสียหายถูกระทบกระเทือนจากคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลปกครองชั้นต้นเป็นผู้มีสิทธิอุทธรณ์

ดังนั้น ผู้มีสิทธิอุทธรณ์ ได้แก่

²² พิพัฒน์ จักรางกูร. คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ภาค 1). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2543, หน้า 556.

²³ เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายวิธีสบัญญัติ 2. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช 2542, หน้า 182-188.

- คู่ความ
- ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย
- คู่ความ

คู่ความ²⁴

ในการดำเนินคดีที่เสนอข้อหาต่อศาลหรือผู้ฟ้องคดี เรียกว่า “โจทก์” ผู้ที่ถูกฟ้องเรียกว่า “จำเลย” นอกจากโจทก์และจำเลยแล้ว ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งยังให้รวมถึงผู้มีสิทธิกระทำการแทนโจทก์หรือจำเลยในการดำเนินคดีในศาลไม่ว่าโจทก์หรือจำเลยจะแต่งตั้งผู้ดำเนินคดีแทน โดยสมัครใจ หรือศาลแต่งตั้งผู้ดำเนินคดีแทนโจทก์หรือจำเลย หรือเป็นกรณีที่มีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นการเฉพาะว่าบุคคลนั้นหย่อนด้วยความสามารถไม่อาจดำเนินการเองได้ ต้องมีผู้ดำเนินคดีแทน

ตัวอย่างเรื่องคู่ความมีสิทธิอุทธรณ์

- คำพิพากษาฎีกาที่ 1404/2520 แม้ศาลจะพิพากษายกฟ้องแต่เมื่อคำพิพากษาวินิจฉัยยกกระทบกระเทือนสิทธิของจำเลย จำเลยย่อมอุทธรณ์ได้

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

การใช้สิทธิอุทธรณ์มิได้มีบทบัญญัติใดในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งกำหนดว่าบุคคลใดเป็นผู้มีสิทธิอุทธรณ์ จึงไม่อาจจำกัดได้ว่าบุคคลใดจะเป็นผู้มีสิทธิอุทธรณ์ เนื่องจากมีกฎหมายพื้นฐานรับรองการใช้สิทธิของบุคคลไว้ว่า บุคคลย่อมมีสิทธิอย่างเสมอภาคกันในการใช้สิทธิทางกฎหมาย อีกทั้งกฎหมายยังคุ้มครองสิทธิของบุคคลให้สามารถใช้สิทธิเพื่อพัฒนาบุคลิกภาพอย่างเท่าเทียมกัน²⁵ ประกอบกับการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลเป็นเรื่องเฉพาะที่ไม่อาจกระทำได้ เว้นแต่มีกรณีจำเป็นที่สำคัญต้องการการจำกัดสิทธิเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม ซึ่งการจำกัดสิทธินั้นกระทำได้ทางเดียว คือ ต้องตราเป็นบทบัญญัติของกฎหมาย และ

²⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 1 (11) “คู่ความ” หมายความว่า บุคคลผู้ยื่นคำฟ้องหรือถูกฟ้องต่อศาลและเพื่อผลประโยชน์แห่งการดำเนินกระบวนการพิจารณาให้รวมถึงบุคคลผู้มีสิทธิกระทำการแทนบุคคลนั้นตามกฎหมายหรือในฐานะทนายความ

²⁵ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 30 วรรคแรก บุคคลย่อมเสมอภาคกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน

กฎหมายนั้นรัฐธรรมนูญเปิดช่องให้กระทำได้ แต่อย่างไรก็ดีกฎหมายที่จำกัดสิทธิต้องคำนึงถึงสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่ไม่อาจกระทบกระเทือนได้²⁶

สิทธิในการอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่ง แม้ไม่ใช่สิทธิขั้นมูลฐานแต่เป็นสิทธิที่เกิดขึ้นใหม่หลังจากศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาหรือคำสั่ง สิทธิในการอุทธรณ์เป็นสิทธิที่สืบเนื่องจากการได้รับผลกระทบกระเทือนจากคำพิพากษาหรือคำสั่ง ซึ่งคำพิพากษาหรือคำสั่งมิได้เป็นการลิดรอนสิทธิอย่างทั่วไป แต่เป็นการปรับวินิจฉัยข้อเท็จจริงที่ได้รับฟังมากับบทบัญญัติของกฎหมาย โดยผู้พิพากษาหรือตุลาการที่พิจารณาคดีอาจเกิดความผิดพลาดคลาดเคลื่อนในการรับฟังข้อเท็จจริงและแปลความนัย ตามกฎหมายนอกเหนือไปจากเจตนารมณ์ของกฎหมายตลอดจนคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอาจเป็นบรรทัดฐานในการบังคับใช้กฎหมายอย่างเสมอภาคและการปฏิบัติตามกฎหมาย ซึ่งมีผลกระทบต่อการอยู่ร่วมกันในสังคมที่บุคคลพึงใช้สิทธิของตนเองได้อย่างเสรี

การใช้สิทธิในการอุทธรณ์ต้องพิจารณาถึงหลักการเกี่ยวกับความใกล้ชิดกับข้อเท็จจริงของผู้ได้รับผลกระทบกระเทือนสิทธิ นอกเหนือจากคู่ความที่ใกล้ชิดกับผลของคำพิพากษาหรือคำสั่ง โดยตรงแล้ว บุคคลภายนอกคดีที่ได้รับผลกระทบจากคำพิพากษาหรือคำสั่งเป็นผู้มีสิทธิอุทธรณ์ได้ ซึ่งบุคคลที่ถูกกระทบกระเทือนสิทธิโดยผลของคำพิพากษาหรือคำสั่งจะเป็นผู้มีสิทธิอุทธรณ์หรือไม่อาจนำหลักการว่าด้วยผู้มีอำนาจฟ้องคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาเทียบเคียงในเรื่องการได้รับความเสียหายจนก่อให้เกิดสิทธิเรียกร้อง คือ บุคคลภายนอกที่จะใช้สิทธิอุทธรณ์ต้องเป็นบุคคลที่ได้รับผลกระทบจากคำพิพากษาหรือคำสั่งถึงขนาดเกิดความเสียหาย หรืออาจเกิดความเสียหายขึ้น

ตัวอย่างเรื่องผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีสิทธิอุทธรณ์

- คำพิพากษาฎีกาที่ 802/2517 ผู้ค้าประกันในศาลเพื่อชำระหนี้ ถ้าไม่เห็นชอบด้วยกับคำสั่งของศาลชั้นต้นยอมใช้สิทธิอุทธรณ์ฎีกาได้ แม้จะไม่ได้เป็นคู่ความ

(4) วิธีการยื่นอุทธรณ์

เมื่อศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาหรือคำสั่งแล้ว หากคู่ความเห็นเป็นอย่างอื่นจากคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น หรือผู้มีส่วนได้เสียที่ได้รับผลกระทบกระเทือนจากคำพิพากษาหรือคำสั่ง คู่ความหรือผู้มีส่วนได้เสียมีสิทธิอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้น โดยการยื่นอุทธรณ์วิธีการดังต่อไปนี้

²⁶ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 29 วรรคแรก การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนูญนี้กำหนดไว้และเท่าที่จำเป็น และจะกระทบกระเทือนสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพนั้นมิได้

4.1 การยื่นอุทธรณ์ต้องยื่นต่อศาลชั้นต้นที่มีคำพิพากษาหรือคำสั่ง

การยื่นคำอุทธรณ์ตามมาตรา 229 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง กำหนดไว้เป็นการเฉพาะให้ผู้อุทธรณ์ยื่นอุทธรณ์ต่อศาลชั้นต้นที่มีคำพิพากษาหรือคำสั่ง²⁷ เพราะศาลชั้นต้นเป็นผู้ครองสำนวนคดีอยู่ในขณะนั้น เมื่อมีผู้ยื่นอุทธรณ์ ศาลชั้นต้นจะตรวจคำอุทธรณ์พร้อมกับสำนวนคดี เมื่อพิจารณาแล้วเห็นว่า เป็นคำอุทธรณ์ที่สมบูรณ์ครบถ้วนศาลชั้นต้นจะนำส่งคำอุทธรณ์พร้อมสำนวนคดีไปยังศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาแล้วแต่กรณีเพื่อพิจารณาพิพากษาหรือมีคำสั่งต่อไป

แต่อย่างไรก็ดี หากผู้อุทธรณ์ไม่สามารถยื่นอุทธรณ์ต่อศาลชั้นต้นที่มีคำพิพากษาหรือคำสั่งได้ ผู้อุทธรณ์อาจยื่นคำอุทธรณ์ต่อศาลชั้นต้นอื่นที่ผู้อุทธรณ์มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาลนั้นหรือศาลชั้นต้นที่ผู้อุทธรณ์อยู่ในเขตศาลนั้นได้ โดยผู้อุทธรณ์ทำคำร้องขอยื่นอุทธรณ์ต่อศาลชั้นต้นที่ได้ยื่นอุทธรณ์²⁸ กรณีนี้จึงถือว่าผู้อุทธรณ์ได้ยื่นอุทธรณ์นับแต่วันที่ได้ยื่นต่อศาลชั้นต้นนั้น

4.2 การยื่นอุทธรณ์ต้องยื่นด้วยตนเอง

การยื่นอุทธรณ์ผู้อุทธรณ์ต้องยื่นด้วยตนเองต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ของศาลเท่านั้น ไม่อาจอุทธรณ์ต่อศาลโดยวิธีอื่นได้ เช่น ทางไปรษณีย์ทางโทรสาร หรือทางเทคโนโลยีสารสนเทศ เนื่องจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมิได้ให้สิทธิแก่ผู้อุทธรณ์ที่จะยื่นอุทธรณ์โดยวิธีอื่นนอกเหนือจากการยื่นด้วยตนเอง²⁹ ในกรณีที่ผู้อุทธรณ์เกิดเหตุขัดข้องไม่อาจยื่นต่อศาลชั้นต้นที่มีคำพิพากษาหรือคำสั่ง ผู้อุทธรณ์อาจยื่นอุทธรณ์ต่อศาลชั้นต้นอื่นที่ผู้อุทธรณ์อยู่ในเขตศาลนั้นได้

4.3 ยื่นคำอุทธรณ์โดยให้บุคคลอื่นยื่นแทน การยื่นคำอุทธรณ์นอกเหนือจากการที่ผู้อุทธรณ์จะต้องยื่นอุทธรณ์ด้วยตนเองแล้ว ผู้อุทธรณ์อาจมอบอำนาจหรือมอบฉันทะให้

²⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 229 การอุทธรณ์นั้น ให้ทำเป็นหนังสือยื่นต่อศาลชั้นต้น ซึ่งคำพิพากษาหรือคำสั่งภายในกำหนดหนึ่งเดือนนับแต่วันที่ได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น และผู้อุทธรณ์ต้องนำเงินค่าธรรมเนียมซึ่งจะต้องใช้แก่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งตามคำพิพากษาหรือคำสั่งมาวางศาลพร้อมกับอุทธรณ์นั้นด้วย ให้ผู้อุทธรณ์ยื่นสำเนาอุทธรณ์ต่อศาลเพื่อส่งให้แก่จำเลยอุทธรณ์ (คือฝ่ายโจทก์หรือจำเลยความเดิมซึ่งเป็นฝ่ายที่มีได้อุทธรณ์ความนั้น) ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 235 และ 236

²⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 10 ถ้าไม่อาจดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลชั้นต้นที่มีศาลเหนือคดีนั้นได้โดยเหตุสุดวิสัย คู่ความฝ่ายมิเสียหายหรืออาจเสียหายเพราะการนั้น จะยื่นคำขอฝ่ายเดียวโดยทำเป็นคำร้องต่อศาลชั้นต้นซึ่งตนมีภูมิลำเนาหรืออยู่ในเขตศาลในขณะนั้นก็ได้ และให้ศาลนั้นทำคำสั่งอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่เห็นสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม

²⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 69 การยื่นคำคู่ความหรือเอกสารอื่นใดต่อศาลนั้น ให้กระทำได้โดยส่งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ศาลหรือยื่นต่อศาลในระหว่างนั่งพิจารณา

บุคคลอื่นยื่นอุทธรณ์แทนได้ หรือแต่งตั้งให้ทนายความเป็นผู้ยื่นอุทธรณ์หรือดำเนินคดีในชั้นอุทธรณ์แทนได้ มิเช่นนั้นแล้วการจะให้บุคคลอื่นมายื่นอุทธรณ์ต่อศาลโดยไม่มีอำนาจไม่อาจทำได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 843/2509)

ผู้อุทธรณ์มีสิทธิให้บุคคลอื่นยื่นคำอุทธรณ์แทนโดยวิธีการ ดังต่อไปนี้

1. มอบอำนาจให้บุคคลอื่นยื่นแทน

ผู้อุทธรณ์อาจมอบอำนาจให้บุคคลอื่นที่มีความสามารถบริบูรณ์เป็นผู้รับมอบอำนาจให้ยื่นอุทธรณ์แทนได้ โดยการมอบอำนาจต้องทำเป็นหนังสือ มีเนื้อหาปรากฏให้ได้ว่า ผู้รับมอบอำนาจมีอำนาจยื่นอุทธรณ์แทนลงลายมือชื่อของผู้มอบเป็นสำคัญ และการมอบอำนาจต้องอยู่ภายใต้บทบัญญัติว่าด้วยการตั้งตัวแทนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แต่ผู้รับมอบอำนาจจะว่าความอย่างทนายความไม่ได้³⁰

2. ทนายความเป็นผู้ยื่นอุทธรณ์

ทนายความ³¹ มีสิทธิดำเนินกระบวนการพิจารณาแทนตัวความได้ ดังนั้นเมื่อผู้อุทธรณ์แต่งตั้งให้ทนายความมีอำนาจยื่นอุทธรณ์แทน ทนายความจึงเป็นผู้มีสิทธิยื่นอุทธรณ์แทนได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 1959/2500, 321/2503, 513/2534)

ทั้งนี้ การยื่นอุทธรณ์ต่อพัสติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 199 ให้ผู้อุทธรณ์มีสิทธิยื่นอุทธรณ์ต่อพัสติได้ โดยวันที่ยื่นต่อพัสติถือว่าเป็นวันยื่นอุทธรณ์ แต่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มิได้ให้สิทธิผู้อุทธรณ์ยื่นอุทธรณ์ต่อพัสติได้

(5) ระยะเวลาการยื่นอุทธรณ์

การยื่นอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งต่อทำเป็นหนังสือยื่นต่อศาลชั้นต้นที่มีคำพิพากษาหรือคำสั่ง โดยการยื่นอุทธรณ์มีกำหนดระยะเวลาหนึ่งเดือนนับแต่วันที่ได้อ่านคำพิพากษา

³⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 60 คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หรือผู้แทนโดยชอบธรรม ในกรณีที่คู่ความเป็นผู้ไร้ความสามารถ หรือผู้แทนในกรณีที่คู่ความเป็นนิติบุคคลจะว่าความด้วยตนเองและดำเนินกระบวนการพิจารณาทั้งปวงตามที่เห็นสมควร เพื่อประโยชน์ของตน หรือจะตั้งแต่ทนายความคนเดียวหรือหลายคนให้ความ และดำเนินกระบวนการพิจารณาแทนตนก็ได้

ถ้าคู่ความหรือผู้แทน โดยชอบธรรมหรือผู้แทนตั้งที่ได้กล่าวมาแล้วทำหนังสือมอบอำนาจให้บุคคลใดเป็นผู้แทนตนก็ได้

ถ้าคู่ความหรือผู้แทน โดยชอบธรรมหรือผู้แทนตั้งที่ได้กล่าวมาแล้วทำหนังสือมอบอำนาจให้บุคคลใดเป็นผู้แทนตนในคดี ผู้รับมอบอำนาจเช่นว่านั้นจะว่าความอย่างทนายความไม่ได้ แต่ยอมตั้งทนายความเพื่อดำเนินกระบวนการพิจารณาได้

³¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 1 (11)

หรือคำสั่ง³² การนับระยะเวลาขึ้นอุทธรณ์ภายในหนึ่งเดือน ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ให้นำเดือนตามปฏิทินทางสุริยคติ ซึ่งการนับระยะเวลาขึ้นอุทธรณ์นับแต่วันที่ได้อ่านคำพิพากษา หรือคำสั่งและเมื่อศาลได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งในวันใดให้เริ่มนับวันแรกในวันรุ่งขึ้น³³ ถ้าวันแรกที่เริ่มคำนวณเป็นวันแรกของเดือนวันครบกำหนดขึ้นอุทธรณ์จะเป็นวันสุดท้ายของเดือน ตัวอย่างเช่น ศาลชั้นต้นอ่านคำพิพากษาในวันที่ 30 เมษายน ระยะเวลาจะเริ่มนับวันที่ 1 พฤษภาคม เป็นวันแรกและจะครบกำหนดหนึ่งเดือนภายในวันที่ 31 พฤษภาคม ทั้งนี้ ระยะเวลาการยื่นอุทธรณ์ ศาลอาจขยายหรือย่นระยะเวลาได้ตามที่เห็นสมควร

ตัวอย่างแนวคำพิพากษาศาลฎีกาเรื่องระยะเวลาขึ้นอุทธรณ์

- คำสั่งคำร้องที่ 37/2484 การนับระยะเวลาเป็นเดือนนั้น ถ้าวันแรกที่เริ่มคำนวณเป็นวันต้นเดือน ก็ย่อมครบเดือนในวันสุดท้ายของเดือน

- คำสั่งคำร้องที่ 164/2502 คู่ความฟังคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ วันที่ 31 มกราคม 2502 กำหนดระยะเวลาฎีกาหนึ่งเดือน เริ่มนับหนึ่งในวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2502 ครบหนึ่งเดือนในวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2502 ซึ่งเป็นวันสุดท้ายของเดือนขึ้นฎีกาวันที่ 2 มีนาคม 2502 จึงขาดอายุความ

- คำสั่งคำร้องที่ 582/2510 ผู้อุทธรณ์ต้องยื่นอุทธรณ์ภายในกำหนด 1 เดือน นับแต่วันอ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้น ระยะเวลาในการยื่นอุทธรณ์ 1 เดือน ต้องนับหนึ่งในวันรุ่งขึ้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 158 หากวันครบกำหนดตรงกับวันหยุดราชการ ก็ชอบที่จะยื่นอุทธรณ์ได้ในวันเริ่มทำงานใหม่ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 161

(6) เนื้อหาและรูปแบบของคำอุทธรณ์

6.1 เนื้อหาของคำอุทธรณ์

การอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้น มีลักษณะซึ่งเป็นหลักเกณฑ์ข้อสำคัญหลายประการ เนื้อหาของคำอุทธรณ์เป็นหลักเกณฑ์แห่งสาระสำคัญเกี่ยวกับเงื่อนไขของการอุทธรณ์ที่ศาลต้องพิจารณาว่าจะรับคำอุทธรณ์ของผู้อุทธรณ์ไว้พิจารณาหรือไม่³⁴

³² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 229

³³ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 183/3 ถ้ากำหนดระยะเวลาเป็นหน่วยเวลาที่สั้นกว่าวันให้เริ่มต้นนับในขณะที่เริ่มการนั้น

³⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 225 ข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายที่จะยกขึ้นอ้างในการยื่นอุทธรณ์นั้นคู่ความจะต้องกล่าวไว้โดยชัดแจ้งในอุทธรณ์และต้องเป็นข้อที่ได้ยกขึ้นมาว่ากันมาแล้วโดยชอบในศาลชั้นต้น ทั้งจะต้องเป็นสาระแก่คดี อันควรได้รับการวินิจฉัย

เนื้อหาของคำอุทธรณ์ต้องเป็นไปตามเงื่อนไข ดังนี้

ต้องเป็นอุทธรณ์ที่ชัดเจน

อาจารย์อุดม เฟื่องฟู่ง กล่าวไว้ว่า อุทธรณ์ที่ชัดเจน หมายความว่าคำอุทธรณ์ที่ยื่นต่อศาลต้องมีการคัดค้านคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้น โดยชัดเจนไม่ว่าจะเป็นการอุทธรณ์ ในปัญหาข้อเท็จจริงหรือปัญหาข้อกฎหมาย โดยคำอุทธรณ์ต้องกล่าวถึงคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นว่าพิพากษาหรือมีคำสั่งอย่างไร ผู้อุทธรณ์เห็นว่า คำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นๆ ไม่ชอบด้วยข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายด้วยเหตุผลอะไร ผู้อุทธรณ์เห็นว่าข้อเท็จจริงควรจะเป็นอย่างไร ข้อกฎหมายควรเป็นอย่างไร โดยให้เหตุผลมาในคำอุทธรณ์ที่ยื่นนั้น³⁵

อาจารย์สุรชัย สุวรรณปรีชา ได้กล่าวไว้ว่า อุทธรณ์ที่ชัดเจนหมายความว่า คำอุทธรณ์จะต้องกล่าวถึงรายละเอียดในประเด็นแห่งคดีที่ประสงค์จะยกขึ้นอ้างอิงให้ชัดเจนพอที่จะเข้าใจได้โดยไม่คลุมเครือ อุทธรณ์ต้องระบุข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายจะกล่าวข้อความลอยๆ ไม่ได้ ต้องตั้งประเด็นและมีเหตุผลประกอบ³⁶

เมื่อคำอุทธรณ์ถือว่าเป็นคำฟ้องคำอุทธรณ์จึงต้องแสดงให้เห็นอย่างแจ่มชัดซึ่งสภาพแห่งข้อหาและคำขอบังคับ ทั้งข้ออ้างที่อาศัยเป็นหลักแห่งข้อหาเช่นเดียวกับคำฟ้อง³⁷ ดังนั้น รายละเอียดของคำอุทธรณ์จึงต้องบรรยายให้ปรากฏเนื้อหา คือคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นที่โต้แย้ง ข้อโต้แย้งหรือคัดค้านคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายพร้อมด้วยเหตุผลที่สนับสนุนข้อโต้แย้งหรือคัดค้านของผู้อุทธรณ์ และคำขอตามประสงค์ของผู้อุทธรณ์ว่าต้องการให้ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งประการใด

ต้องเป็นข้อที่วากันมาแล้วโดยชอบในศาลชั้นต้น

ข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายที่ผู้อุทธรณ์ยกขึ้นกล่าวอ้างในชั้นอุทธรณ์ต้องเป็นข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายที่มีการวากันมาแล้วโดยชอบในศาลชั้นต้นกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ประเด็นข้อต่อสู้คดีต้องถูกนำมาพิจารณาแสวงหาข้อเท็จจริงและศาลชั้นต้น ได้หยิบยกขึ้นมาให้คู่ความโต้แย้งแล้ว ผู้อุทธรณ์ไม่อาจที่จะยกข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายขึ้นมาเป็นประเด็นใหม่ใน

ถ้าคู่ความฝ่ายใดมิได้ยกปัญหาข้อใดอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชนขึ้นกล่าวในศาลชั้นต้น หรือคู่ความฝ่ายใดสามารถยกปัญหาข้อกฎหมายใดๆ ขึ้นกล่าวในศาลชั้นต้น เพราะพฤติการณ์ไม่เปิดช่องให้กระทำได้ หรือเพราะเหตุ

³⁵ อุดม เฟื่องฟู่ง. อ้างแล้ว, หน้า 96

³⁶ สุรชัย สุวรรณปรีชา. คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง 2 LA 307. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2526, หน้า 73

³⁷ พิพัฒน์ จักรางกูร. อ้างแล้ว, หน้า 586

ชั้นอุทธรณ์ได้ เช่น มีการโต้แย้งเกี่ยวกับข้อเท็จจริงในศาลชั้นต้น แต่ผู้อุทธรณ์กลับนำประเด็นข้อกฎหมายมาโต้แย้งกันในศาลอุทธรณ์ การอุทธรณ์ย่อมไม่ชอบหรือมีการโต้แย้งเกี่ยวกับข้อเท็จจริงหนึ่งในศาลชั้นต้น เช่นนี้ ย่อมเป็นอุทธรณ์กลับโต้แย้งเกี่ยวกับข้อเท็จจริงอื่นที่ไม่ได้กล่าวอ้างมาในศาลชั้นต้น เช่นนี้ ย่อมเป็นอุทธรณ์ไม่ชอบด้วยกฎหมาย

ดังนั้น ข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายที่ยกขึ้นอ้างในการยื่นอุทธรณ์ต้องเป็นข้อที่อ้างกันมาแล้วโดยชอบในศาลชั้นต้นตามมาตรา 225 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มีคำว่า “โดยชอบในศาลชั้นต้น” เป็นลักษณะสำคัญ โดยคำว่าโดยชอบมีสาระสำคัญที่เป็นองค์ประกอบ³⁸ คือคู่ความได้ยกข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายนั้นมาในศาลชั้นต้น และศาลชั้นต้นได้กำหนดข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายนั้นมาในศาลชั้นต้น และศาลชั้นต้นได้กำหนดข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายนั้นเป็นประเด็นแห่งคดี โดยศาลชั้นต้นได้วินิจฉัยข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายนั้นเป็นประเด็นแห่งคดี โดยศาลชั้นต้นได้วินิจฉัยข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายนั้นแล้ว

ค.ต้องเป็นสาระแก่คดีอันควรได้รับการวินิจฉัยการอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงหรือปัญหาข้อกฎหมายเป็นสิทธิของผู้อุทธรณ์แต่การอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงหรือ

ปัญหาข้อกฎหมายต้องเป็นสาระแก่คดีอันควรได้รับการวินิจฉัย ซึ่งผลของการอุทธรณ์นั้นอาจเป็นผลให้คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้น แต่การอุทธรณ์นั้นไม่อาจทำให้ผลของคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นเปลี่ยนแปลงไป ถือว่าการอุทธรณ์ไม่เป็นสาระแก่คดีอันควรวินิจฉัยแล้วก็มีได้ทำให้ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดได้ประโยชน์ขึ้นมา ซึ่งหลักเกณฑ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสกัดกั้นมิให้คดีเข้าสู่การพิจารณาในศาลสูงจำนวนมากเรื่องเล็กๆ น้อยๆ ไม่มีสาระสำคัญก็ควรยุติแก่ศาลชั้นต้น

แต่อย่างไรก็ตาม กฎหมายเปิดช่องให้ผู้อุทธรณ์มีโอกาสหยิบยกข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายที่ไม่เคยกล่าวอ้างกันในศาลชั้นต้นขึ้นมาว่ากล่าวในชั้นอุทธรณ์ได้ ซึ่งต้องเป็นเรื่องที่มีความสำคัญเกี่ยวเนื่องกับพฤติกรรมแห่งคดี และมีผลกระทบต่อประโยชน์สาธารณะ

ข้อยกเว้นของหลักเกณฑ์เกี่ยวกับเนื้อหาของคำอุทธรณ์กรณีที่ผู้อุทธรณ์มีสิทธิยกขึ้นอ้างในชั้นอุทธรณ์ ได้แก่ 1. ปัญหาเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน 2. ปัญหาที่ไม่อาจยกขึ้นอ้างในศาลชั้นต้นได้ เพราะพฤติการณ์ไม่เปิดช่องให้กระทำได้ และ 3. ศาลชั้นต้นมิได้ปฏิบัติตามบทบัญญัติว่าด้วยกระบวนการพิจารณาในชั้นอุทธรณ์

1. ปัญหาเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน

ปัญหาเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน เป็นปัญหาที่ประชาชนอาจได้รับการกระทบกระเทือนจากผลของคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล แต่ปัญหาดังกล่าวคือมิใช่

³⁸ พิพัฒน์ จักรางกูร. อ้างแล้ว, หน้า 587

การมีผลกระทบเฉพาะตัวของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง เมื่อมีการอุทธรณ์ไปยังศาลสูงไม่ว่าผู้อุทธรณ์จะยกขึ้นเป็นประเด็นในศาลหรือไม่ ศาลอาจหยิบยกขึ้นมาเป็นประเด็นให้ว่ากล่าวกันในชั้นอุทธรณ์ได้” (คำพิพากษาฎีกาที่ 914/2503, 2150/2515)

2. ปัญหาที่ไม่อาจยกขึ้นอ้างในศาลชั้นต้นได้ เพราะพฤติการณ์ไม่เปิดช่องให้กระทำได้

เป็นกรณีที่ประเด็นปัญหาในชั้นอุทธรณ์ที่ผู้อุทธรณ์ไม่อาจทราบเป็นการล่วงหน้าก่อนที่ศาลชั้นต้นจะมีคำพิพากษาหรือคำสั่ง จึงไม่อาจยกขึ้นมาเป็นประเด็นปัญหาที่จะมาว่ากล่าวกันในศาลชั้นต้นได้ การอุทธรณ์ต้องอาศัยพฤติกรรมเป็นตัวชี้วัดว่าข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายมีได้ว่ากล่าวกันมาในศาลชั้นต้นและพฤติการณ์ไม่อาจเปิดช่องให้กระทำได้ ผู้อุทธรณ์จึงมีสิทธิอุทธรณ์ หากผู้อุทธรณ์ละเลยไม่ใช่สิทธิของตนเอง ต่อมา ภายหลังจะยกขึ้นอ้างในชั้นอุทธรณ์ได้⁴⁰ เช่น จำเลยยกปัญหาเรื่องให้ถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนอาญาขึ้นกล่าวอ้างในชั้นอุทธรณ์ เนื่องจากไม่สามารถยกขึ้นกล่าวอ้างในศาลชั้นต้นได้เพราะพฤติการณ์ไม่เปิดช่องให้กระทำได้ จึงยอมมีสิทธิที่จะยกปัญหาดังกล่าวขึ้นอ้างในชั้นอุทธรณ์ได้ตาม ป.วิ.พ. มาตรา 225 วรรคสอง ศาลอุทธรณ์ไม่วินิจฉัยปัญหานี้ โดยอ้างว่าเป็นเรื่องที่มีได้ยกขึ้นว่ากันมาแล้วโดยชอบในศาลชั้นต้น จึงไม่ชอบ (คำพิพากษาฎีกาที่ 486/2542)

3. ปัญหาที่ศาลชั้นต้นมิได้ปฏิบัติตามบทบัญญัติว่าด้วยกระบวนการพิจารณาในชั้นอุทธรณ์

ปัญหาที่อุทธรณ์ไม่อาจยกขึ้นมากว่าในศาลชั้นต้นก่อนที่จะมีคำพิพากษาหรือคำสั่งได้ เนื่องจากเป็นกรณีที่ศาลชั้นต้นมิได้ปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งว่าด้วยการอุทธรณ์ การอุทธรณ์จึงเป็นกรณีที่เกิดขึ้นภายหลังที่ศาลชั้นต้นได้พิจารณามีคำสั่งเกี่ยวกับการอุทธรณ์ในคดีนั้นแล้ว เช่น ศาลชั้นต้นรับอุทธรณ์ตามมาตรา 224 หรือรับอุทธรณ์ที่ยื่นพ้นหลังจากกำหนดระยะเวลาแล้ว เป็นเรื่องที่ศาลชั้นต้นไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติของกฎหมายว่าด้วยกระบวนการพิจารณาคดีในชั้นอุทธรณ์ ผู้อุทธรณ์ยอมยกปัญหาดังกล่าวขึ้นอ้างในชั้นอุทธรณ์ได้ และผู้อุทธรณ์ไม่อาจโต้แย้งในศาลชั้นต้นได้

6.2 รูปแบบของคำอุทธรณ์

³⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 142 (5) ในคดีที่อาจยกข้อกฎหมายเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชนขึ้นอ้างได้นั้น เมื่อศาลเห็นสมควร ศาลจะยกข้อเหล่านั้นขึ้นวินิจฉัยแล้วพิพากษาคดีไปก็ได้

⁴⁰ สุรชัย สุวรรณปรีชา. อ้างแล้ว, หน้า 92-93

มาตรา 229 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งกำหนดให้ทำเป็นหนังสือ คำอุทธรณ์ ถือว่า เป็นคำฟ้อง⁴¹ เนื่องจากการเสนอข้อหาต่อศาลอุทธรณ์หรือฎีกาว่าศาลชั้นต้น ได้พิจารณาพิพากษาหรือมีคำสั่งไม่ถูกต้องอย่างไร โดยขอให้ศาลอุทธรณ์หรือฎีกามีคำพิพากษาหรือคำสั่งเปลี่ยนแปลงคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลปกครองชั้นต้น แม้ว่าคำอุทธรณ์จะถือว่าเป็นคำฟ้อง แต่มีลักษณะที่แตกต่างจากคำฟ้องที่ยื่นต่อศาลชั้นต้น เช่น คำฟ้องในศาลชั้นต้นที่เป็นคดี민โนสาระ โจทก์อาจฟ้องด้วยวาจาได้ และคำอุทธรณ์จะต้องอยู่ในบังคับของบททั่วไปเกี่ยวกับการเสนอหนังสือหรือคำคู่ความต่อศาล ซึ่งคำอุทธรณ์จะต้องเขียนเป็นหนังสือไทยและเขียนด้วยหมึกหรือดีคิมพ์หรือดีพิมพ์ โดยคำอุทธรณ์ต้องใช้แบบพิมพ์อุทธรณ์แบบ (32) และแบบพิมพ์ท้ายอุทธรณ์แบบ (33) ของศาล หากการยื่นอุทธรณ์โดยมิได้ใช้แบบพิมพ์ของศาล ศาลอาจไม่รับคำอุทธรณ์ของผู้อุทธรณ์ไว้พิจารณาก็ได้

ศาลฎีกาได้วินิจฉัยเรื่องรูปแบบของคำอุทธรณ์ไว้ว่า คำฟ้องอุทธรณ์ใช้แบบพิมพ์คำร้องแทนแบบพิมพ์อุทธรณ์เป็นการไม่ถูกต้อง แต่เมื่อศาลชั้นต้นส่งรับมาแล้วก็อนุโลมให้ถือเป็นอุทธรณ์ที่ชอบ (คำพิพากษาฎีกาที่ 2243-2245/2523)

นอกจากนั้น คำอุทธรณ์จะต้องมีรายการสำคัญตามบทบัญญัติทั่วไปเกี่ยวกับการยื่นและส่งคำคู่ความและเอกสาร⁴² ดังต่อไปนี้

- ก. ชื่อศาลที่จะยื่นอุทธรณ์และเลขหมายคดี
- ข. ชื่อคู่ความในคดี

⁴¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 1 (3) “คำฟ้อง” หมายความว่า กระบวนพิจารณาใดๆ ที่โจทก์ได้เสนอข้อหาต่อศาลไม่ว่าจะได้เสนอต่อศาลชั้นต้นหรือชั้นอุทธรณ์หรือฎีกาไม่ว่าจะได้เสนอในขณะที่เริ่มคดีโดยคำฟ้องหรือคำร้องขอ หรือเสนอต่อในภายหลังโดยคำฟ้องเพิ่มเติม หรือแก้ไขหรือฟ้องแย้ง หรือโดยสอดเข้ามาในคดีไม่ว่าด้วยสมัครใจหรือถูกบังคับ หรือโดยมีคำขอให้พิจารณาใหม่

⁴² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 67 เมื่อประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่นบัญญัติว่า เอกสารใดจะต้องส่งให้แก่คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง เอกสารนั้นต้องทำขึ้นให้ปรากฏข้อความแน่ชัดถึงตัวบุคคลและมีรายการต่อไปนี้

- (1) ชื่อศาลที่จะรับคำฟ้อง หรือถ้าคดีอยู่ในระหว่างพิจารณา ซึ่งของศาลนั้นและเลขหมายคดี
- (2) ชื่อคู่ความในคดี
- (3) ชื่อคู่ความหรือบุคคลซึ่งจะเป็นผู้รับคำคู่ความหรือเอกสารนั้น
- (4) โจทความและเหตุผลถ้าจำเป็นแห่งคำคู่ความหรือเอกสาร
- (5) วัน เดือน ปี ของคำคู่ความ หรือเอกสารและลายมือชื่อของเจ้าพนักงาน คู่ความ หรือบุคคลผู้เกี่ยวข้องจะต้องใช้กระดาษแบบพิมพ์นั้น ส่วนราคากระดาษแบบพิมพ์นั้นให้เรียกตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมจะได้กำหนดไว้

- ค. ชื่อคู่ความหรือบุคคลซึ่งจะเป็นผู้รับสำเนาคำอุทธรณ์
- ง. ใจความและเหตุผลถ้าจำเป็นแห่งคำอุทธรณ์
- จ. วัน เดือน ปี ของคำอุทธรณ์ และลายมือชื่อของผู้อุทธรณ์

(7) ค่าธรรมเนียมศาลในการยื่นอุทธรณ์

ค่าธรรมเนียมในการยื่นคำอุทธรณ์พิจารณาได้จากคำว่า ค่าธรรมเนียม (Fees) ซึ่งมีความหมายแคบว่า ค่าฤชาธรรมเนียม (Costs) ค่าฤชาธรรมเนียมมีความหมายรวมถึงค่าป่วยการ พยาน ค่าทนายความ ค่าธรรมเนียมในการส่งเอกสารและข้อบังคับคดี

นักนิติศาสตร์หลายท่านต่างให้ความเห็นไว้เช่นเดียวกันว่า ค่าธรรมเนียมเป็นเพียงส่วนหนึ่งในความหมายของคำว่าค่าฤชาธรรมเนียม ดังนั้น ในการยื่นอุทธรณ์ผู้อุทธรณ์จะต้องชำระหรือวางเงินค่าฤชาธรรมเนียม ซึ่งเป็นสิ่งที่น่าจะต้อง

ผู้อุทธรณ์จึงมีหน้าที่ต้องนำค่าธรรมเนียมมาชำระหนี้หรือวางต่อศาลในขณะที่ยื่นอุทธรณ์

การวางเงินค่าธรรมเนียมศาลสามารถแยกพิจารณาได้ 2 กรณี คือ ค่าธรรมเนียมที่เป็นค่าขึ้นศาลที่ต้องชำระตามจำนวนทุนทรัพย์ชั้นอุทธรณ์ในอัตราสองบาทห้าสิบสตางค์ต่อทุนทรัพย์หนึ่งร้อยบาท แต่ไม่เกินสองแสนบาท กับเงินที่ต้องวางเป็นค่าฤชาธรรมเนียม ที่จะต้องใช้ให้แก่คู่ความฝ่ายหนึ่ง ซึ่งอาจมีได้หลายประเภท เช่น ค่าป่วยการพยาน ค่าทนายความ ค่าธรรมเนียมในการส่งเอกสารและบังคับคดี เป็นต้น

ในกรณีดังกล่าวหากผู้อุทธรณ์มิได้นำเงินมาชำระหรือวางต่อศาล ศาลอาจสั่งไม่รับคำอุทธรณ์ไว้พิจารณา แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อผู้อุทธรณ์มีเหตุขัดข้องไม่สามารถนำเงินค่าธรรมเนียมมาชำระหรือวางต่อศาลได้ ผู้อุทธรณ์มีสิทธิยื่นคำร้องขอขยายระยะเวลาการชำระค่าธรรมเนียมต่อศาล และศาลเห็นว่าผู้อุทธรณ์มิได้จงใจหลีกเลี่ยงไม่นำเงินค่าธรรมเนียมมาชำระหรือวางต่อศาล ศาลมีอำนาจขยายระยะเวลาในการชำระหรือวางเงินค่าธรรมเนียมได้⁴³

ตัวอย่างเรื่องค่าธรรมเนียมศาลในชั้นอุทธรณ์

- คำพิพากษาฎีกาที่ 1400/2534 จำเลยทั้งสองยื่นอุทธรณ์โดยมิได้นำเงินค่าธรรมเนียมที่จะต้องใช้แทนโจทก์มาวางศาลพร้อมอุทธรณ์ เป็นการไม่ชอบด้วยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 229 เมื่อจำเลยยื่นคำร้องขอขยายกำหนดระยะเวลาที่จำนำเงินค่าธรรมเนียมดังกล่าวมาวางศาล แต่ศาลก็มีคำสั่งไม่อนุญาต ดังนี้ ศาลชอบที่จะมีคำสั่งไม่รับอุทธรณ์ของจำเลยทั้งสองได้ทันที กรณีไม่ใช่เรื่องการไม่ชำระหรือวางค่าธรรมเนียมศาลไม่ถูกต้อง

⁴³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 23

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 18 ศาลจึงไม่ต้องสั่งให้ชำระหรือวางค่าธรรมเนียมให้ถูกต้องครบถ้วนก่อนที่จะสั่งรับหรือไม่รับคู่ความ

- คำพิพากษาฎีกาที่ 2889/2540 จำเลยอุทธรณ์ขอให้ศาลอุทธรณ์มีคำพิพากษากลับคำสั่งระหว่างพิจารณาของศาลชั้นต้นและให้สืบพยานต่อไป เท่ากับขอให้ศาลอุทธรณ์มีคำพิพากษาคำพิพากษาศาลชั้นต้นและให้สืบพยานต่อไป จำเลยจึงต้องนำเงินค่าธรรมเนียมซึ่งจะต้องใช้แก่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งตามคำพิพากษาหรือคำสั่งมาวางศาลพร้อมอุทธรณ์ตาม ป.วิ.พ. มาตรา 229 เมื่อจำเลยไม่นำค่าธรรมเนียมมาวางศาลพร้อมอุทธรณ์ดังกล่าว จึงเป็นอุทธรณ์ที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย

2.2.2.2 การอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นโดยตรงต่อศาลฎีกา

โดยทั่วไปแล้วการดำเนินคดีในศาลต้องเป็นไปตามลำดับชั้นของศาล คือ ผู้ฟ้องเริ่มฟ้องคดีต่อศาลชั้นต้น เมื่อศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาหรือคำสั่งประการใดแล้ว ผู้มีสิทธิอุทธรณ์ที่ได้รับผลกระทบจากคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้น มีสิทธิยื่นอุทธรณ์ไปยังศาลอุทธรณ์และเมื่อศาลอุทธรณ์ได้พิจารณาพิพากษาหรือมีคำสั่งและผู้มีสิทธิฎีกาที่เห็นเป็นอย่างอื่นก็อาจยื่นฎีกาต่อศาลฎีกาเป็นศาลสูงสุดและเป็นศาลชั้นสุดท้ายตามลำดับ การอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นไปยังศาลฎีกาโดยตรง ตามปกติไม่อาจกระทำได้ เว้นแต่การอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นมีกฎหมายเปิดช่องให้อุทธรณ์โดยตรงไปยังศาลฎีกาได้ โดยมีต้องผ่านการพิจารณาจากศาลอุทธรณ์ก่อน⁴⁴ ซึ่งถือว่าเป็นหลักการอุทธรณ์แบบ “ก้าวกระโดด (Leap-Frog)” ไปยังศาลฎีกา เพื่อลดขั้นตอน ลดเวลาที่ใช้ในการพิจารณาคดีขจัดความล่าช้า และเพื่อให้คดีถึงที่สุดเร็วขึ้น และสามารถบังคับให้ผู้ที่ต้องคำบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งปฏิบัติตามคำพิพากษาหรือคำสั่งโดยเร็ว โดยไม่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่อีกฝ่ายหนึ่งมากเกินไป รวมทั้งการใช้ระยะเวลาในการพิจารณาคดีรวดเร็วขึ้นก็เป็นการลดค่าใช้จ่ายต่างๆ ในการดำเนินคดีลง

การอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นโดยตรงต่อศาลฎีกามีเงื่อนไขดังต่อไปนี้ (ก) ต้องเป็นการอุทธรณ์เฉพาะประเด็นปัญหาข้อกฎหมาย (ข) ต้องยื่นคำร้องขอต่อศาลชั้นต้นและได้รับอนุญาตจากศาลชั้นต้น (ค) จำเลยอุทธรณ์ต้องมีได้คัดค้านการอุทธรณ์โดยตรงต่อศาลฎีกา

(1) ต้องเป็นการอุทธรณ์เฉพาะประเด็นปัญหาข้อกฎหมาย

⁴⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 223 ทวิ ในกรณีที่มีการอุทธรณ์เฉพาะปัญหาข้อกฎหมายผู้อุทธรณ์อาจขออนุญาตยื่นอุทธรณ์โดยตรงต่อศาลฎีกา โดยทำเป็นคำร้องมาพร้อมคำฟ้องอุทธรณ์ เมื่อศาลชั้นต้นซึ่งมีคำพิพากษาหรือคำสั่งได้รับอุทธรณ์ และส่งสำเนาคำฟ้องอุทธรณ์และคำร้องแก่จำเลยอุทธรณ์แล้ว หากไม่มีคู่ความยื่นอุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์ตามมาตรา 223 และจำเลยอุทธรณ์มิได้คัดค้านดังกล่าวต่อศาลภายใน

การอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลปกครองชั้นต้น โดยตรงต่อศาลฎีกา ต้องเป็นการอุทธรณ์ในประเด็นปัญหาข้อกฎหมาย และการอุทธรณ์ปัญหาข้อกฎหมายต้องเป็น ประเด็นปัญหาข้อกฎหมายที่ไม่ฝ่าฝืนบทบัญญัติของกฎหมายว่าด้วยการอุทธรณ์ และประเด็น ปัญหาข้อกฎหมายที่ถูกอุทธรณ์ต้องเป็นข้อกฎหมายที่สำคัญแห่งสาระที่เป็นเหตุอันควรวินิจฉัยอัน จะเกิดการเปลี่ยนแปลงคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้น ตลอดจนเป็นข้อกฎหมายที่เคยกล่าว กันมาแล้วในศาลชั้นต้น⁴⁵ ในกรณีที่เป็นการอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงรวมมากับการอุทธรณ์ ปัญหาข้อกฎหมายถือว่าไม่เข้าหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ปัญหาข้อกฎหมายโดยตรงต่อศาลฎีกา

อาจารย์พิพัฒน์ จักรางกูร ให้เหตุผลว่าการอุทธรณ์ปัญหาข้อกฎหมายโดยตรงต่อ ศาลฎีกานั้นก็เพราะปกติคดีประเภทที่มีประเด็นข้อกฎหมาย คู่ความยอมจะฎีกาไม่ว่าศาลอุทธรณ์จะ พิพากษาหรือมีคำสั่งอย่างไร จึงไม่จำเป็นต้องให้ศาลอุทธรณ์ต้องพิจารณาในเรื่องเดียวกันอีก⁴⁶

อาจารย์รัฐ ภัคดิธนากุล ให้เหตุผลว่าปัญหาข้อกฎหมายคู่ความมักจะไม่ใช่คดีอยู่ แต่ศาลอุทธรณ์ อย่งไรก็ต้องไปถึงศาลฎีกา เพราะฉะนั้นคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ไม่มีความหมาย

กำหนดเวลายื่นคำแก้อุทธรณ์และศาลชั้นต้นเห็นว่าเป็นการอุทธรณ์เฉพาะปัญหา ข้อกฎหมายให้ส่งอนุญาตให้ผู้อุทธรณ์ยื่นอุทธรณ์โดยตรงต่อศาลฎีกาได้ มิฉะนั้นให้ส่งยกคำร้องใน กรณีที่ศาลชั้นต้นส่งยกคำร้องถือว่าอุทธรณ์เช่นว่านั้น ได้ยื่นต่อศาลอุทธรณ์ตามมาตรา 223 คำสั่ง ของศาลชั้นต้นที่อนุญาต หรือยกคำร้องในกรณีนี้ให้เป็นที่สุด

นักนิติศาสตร์ได้ให้ความหมายของปัญหาข้อกฎหมายไว้ดังต่อไปนี้

เจ้าพระยาศรีธรรมราชเบศร์ ได้กล่าวไว้ว่า ปัญหาข้อกฎหมาย คือ ข้อเถียงในการ แปลงกฎหมายอันเป็นการจาริตประเพณี หรือประมวลธรรม หรือคู่ความต่างกล่าวอ้างว่า อีกฝ่าย หนึ่งทำผิดบทกฎหมายก็ดี หรือกล่าวว่า โจทก์มาฟ้องผิดศาล กระทรวงล่วงอาญาก็ดี หรือเรื่องด้วย การแปลสัญญาที่ดี ดังนั้น จัดเข้าเป็นปัญหาข้อกฎหมาย เป็นประเด็นหาหรือบท

อาจารย์ธานินทร์ กรัยวิเชียร ได้กล่าวได้ว่า⁴⁷ ปัญหาข้อกฎหมายได้แก่

1. ปัญหาเกี่ยวกับการตีความกฎหมาย ตัวอย่างเช่น ศาลชั้นต้น และศาล อุทธรณ์ไม่อนุญาตให้โจทก์แก้ฟ้อง อ้างว่าทำให้จำเลยเสียเปรียบ โดยพิจารณาจากตัวบทกฎหมาย มิได้พิจารณาจากข้อเท็จจริงนั้น โจทก์ฎีกาในเรื่องแก้ฟ้องได้ เพราะเป็นปัญหาข้อกฎหมาย (คำ พิพากษาฎีกาที่ 542/2488) คำว่า “เคหะ” ตามพระราชบัญญัติควบคุมค่าเช่าในภาวะค้ำขั้น พ.ศ.

⁴⁵ อุดม เฟื่องฟูง. อ้างแล้ว, หน้า 12

⁴⁶ พิพัฒน์ จักรางกูร. อ้างแล้ว, หน้า 554

⁴⁷ ธานินทร์ กรัยวิเชียร. *คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เล่ม 1*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, 2551, หน้า 94-96

2489 มาตรา 5 และพระราชบัญญัติควบคุมค่าเช่าในภาวะคับขัน พ.ศ. 2549 (ฉบับที่ 2) มาตรา 3 มีความหมายอย่างไร เป็นปัญหาข้อกฎหมาย (คำสั่งศาลฎีกาที่ 103/2505) ปัญหาว่า เช็คเป็นตั๋วเงินหรือไม่ เป็นปัญหาข้อกฎหมาย (คำสั่งศาลฎีกาที่ 315/2512)

2. ปัญหาที่เกี่ยวกับการตีความคำพิพากษา คำคู่ความ นิติกรรม สัญญา และเอกสาร ตัวอย่างเช่น ปัญหาการตีความคำพิพากษาอุทธรณ์ (คำสั่งศาลฎีกาที่ 351/2502) การแปลการกระทำและสัญญาว่าจะเป็นจำนำอันเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 349 หรือไม่ (คำสั่งศาลฎีกาที่ 151/2501) การตีความข้อตกลงแห่งสัญญา (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 142/2492) การแปลรายงานกระบวนการพิจารณาของศาล โดยไม่มีพยานหลักฐานอื่นสนับสนุน (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 860/2478) การตีความในคำฟ้อง (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 935/2482) การวินิจฉัยว่าผลของการพิสูจน์ลายมือชื่อของผู้เชี่ยวชาญตรงหรือไม่ตรงตามคำทำที่ปรากฏในรายงานกระบวนการพิจารณาของศาล (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1122/2511) เป็นต้น

3. ปัญหาเกี่ยวกับการปรับบทกฎหมายข้อเท็จจริงในคดี ตัวอย่างเช่น ประเด็นฝ่ายใดมีหน้าที่นำสืบ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 770/2476) ศาลล่างตัดสินนอกคำขอหรือไม่ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 519/2478) ปัญหาว่าศาลล่างวินิจฉัยนอกประเด็นหรือไม่คำฟ้องเคลือบคลุมหรือไม่ (คำสั่งศาลฎีกา 355/2493) ปัญหาว่า คำวินิจฉัยของศาลอุทธรณ์ที่ว่า อุทธรณ์ของจำเลยและต้องห้ามอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงเป็นคำวินิจฉัยของศาลอุทธรณ์ที่ว่า อุทธรณ์ของจำเลยและต้องห้ามอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงเป็นคำวินิจฉัยที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ (คำสั่งศาลฎีกาที่ 225/2512)

ลักษณะของปัญหาข้อกฎหมายมี 2 ประเภท ดังนี้

ปัญหาข้อกฎหมายที่แท้จริง (Pure Law)

ปัญหาข้อกฎหมายที่แท้จริง (Pure Law) หมายถึง ปัญหาข้อกฎหมายที่เป็นกรณีพิพาทเกี่ยวกับประเด็นข้อกฎหมายโดยแท้ที่ศาลสามารถวินิจฉัยได้เอง ซึ่งไม่เกี่ยวกับข้อเท็จจริง และไม่ต้องอาศัยข้อเท็จจริงมาช่วยในการวินิจฉัย เช่น การตีความบทบัญญัติของกฎหมาย

ปัญหาข้อกฎหมายพิเศษ (Mixed Question of Law and Fact)

ปัญหาข้อกฎหมายพิเศษ (Mixed Question of Law and Fact) หมายถึง ปัญหาข้อกฎหมายที่ศาลไม่อาจวินิจฉัยได้โดยปราศจากในการที่ศาลจะวินิจฉัยปัญหาข้อกฎหมายพิเศษได้ก็ต่อเมื่อนำข้อเท็จจริงมาปรับกับตัวบทกฎหมายในเรื่องนั้นๆ เช่น ปัญหาเกี่ยวกับการตีความคำพิพากษา คำคู่ความ การตีความนิติกรรมสัญญาและเอกสารอื่น

ตัวอย่างคำวินิจฉัยของศาลฎีกาในเรื่องการอุทธรณ์ในปัญหาข้อกฎหมาย

- คำสั่งคำร้องศาลฎีกาที่ 407/2540 อุทธรณ์ของ โจทก์ได้เถียงว่าศาลชั้นต้น ไม่มีอำนาจใช้ดุลพินิจดอกเบี้ยจากอัตราร้อยละ 19 ต่อไป ลงเป็นร้อยละ 15 ต่อปี เนื่องจากดอกเบี้ยเป็นข้อตกลงที่กำหนดไว้ในสัญญากู้เงิน หากใช่เป็นเบี้ยปรับแต่อย่างใด ไม่ เป็นปัญหาข้อกฎหมาย โจทก์จึงขออนุญาตยื่นอุทธรณ์ในปัญหาดังกล่าวโดยตรงต่อศาลฎีกาได้

(2) ต้องยื่นคำร้องขอต่อศาลชั้นต้นและได้รับอนุญาตจากศาลชั้นต้น

การอุทธรณ์โดยตรงต่อศาลฎีกาหรือการอุทธรณ์แบบก้าวกระโดดมีลักษณะเป็นการอุทธรณ์แบบอนุญาต โดยผู้อุทธรณ์จะต้องยื่นคำร้องขออนุญาตอุทธรณ์พร้อมกับคำอุทธรณ์ต่อศาลชั้นต้น และซึ่งศาลชั้นต้นจะต้องมีคำสั่งอนุญาตให้ผู้อุทธรณ์คำอุทธรณ์จึงจะถูกรับไว้พิจารณา และดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไป แต่หากศาลชั้นต้นมีคำสั่งไม่อนุญาตให้ผู้อุทธรณ์ คำอุทธรณ์ก็จะไม่เข้าสู่การพิจารณาคดีของศาลฎีกา

ทั้งนี้การอุทธรณ์ปัญหาข้อกฎหมายเป็นการอุทธรณ์โดยตรงต่อศาลฎีกาที่ใช้ระบบอุทธรณ์อนุญาต จึงแสดงให้เห็นได้ว่าการอุทธรณ์ดังกล่าวมิใช่การอุทธรณ์ระบบสิทธิ ดังเช่นการอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงที่การอุทธรณ์ถือว่าเป็นสิทธิของผู้อุทธรณ์แต่การอุทธรณ์ระบบอนุญาตนี้ สิทธิในการอุทธรณ์ยังไม่เกิดขึ้นจนกว่าศาลจะอนุญาตให้ผู้อุทธรณ์ผู้อุทธรณ์จึงมีสิทธิอุทธรณ์

ตัวอย่างคำวินิจฉัยของศาลฎีกาในเรื่องการยื่นคำร้องขออนุญาตอุทธรณ์โดยตรงต่อศาลฎีกา

- คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2425/2538 จำเลยขออนุญาตยื่นอุทธรณ์โดยตรงต่อศาลฎีกา ศาลชั้นต้นจะต้องพิจารณาว่าเป็นอุทธรณ์เฉพาะปัญหาข้อกฎหมายและสั่งอนุญาตได้หรือไม่ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 223 ทวิ การที่ศาลชั้นต้นสั่งในคำร้องของจำเลย แต่เพียงว่า สำเนาให้โจทก์ร่วมสั่งในอุทธรณ์ และสั่งในอุทธรณ์ว่าจำเลยยื่นอุทธรณ์ภายในกำหนดรับเป็นอุทธรณ์ของจำเลย แม้ศาลชั้นต้นจะมีได้สั่งอนุญาตแต่การที่สั่งรับอุทธรณ์ของจำเลย พออนุโลมได้ว่าศาลชั้นต้นอนุญาตให้จำเลยอุทธรณ์โดยตรงต่อศาลฎีกาได้แล้ว

(3) จำเลยอุทธรณ์ต้องมีได้คัดค้านการอุทธรณ์โดยตรงต่อศาลฎีกา

การอุทธรณ์ในปัญหาข้อกฎหมายมีลักษณะหลักเกณฑ์ที่เป็นเงื่อนไขพิเศษ คือนอกเหนือจากผู้อุทธรณ์ต้องยื่นคำร้องขออนุญาตอุทธรณ์ต่อศาลชั้นต้นให้มีคำสั่งอนุญาตให้ผู้อุทธรณ์แล้ว คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งในคดีอุทธรณ์ ซึ่งเรียกว่า “จำเลยอุทธรณ์” จะต้องพร้อมใจยินยอมให้การอุทธรณ์ปัญหาข้อกฎหมายเป็นการอุทธรณ์โดยตรงต่อศาลฎีกา เท่ากับว่าจำเลยอุทธรณ์จะต้องมิได้คัดค้านการอุทธรณ์ในปัญหาข้อกฎหมายโดยตรงต่อศาลฎีกาผู้อุทธรณ์จึงจะมีสิทธิอุทธรณ์โดยตรงต่อศาลฎีกาได้

ในทางปฏิบัติเมื่อศาลชั้นต้นได้รับคำอุทธรณ์และคำร้องขออนุญาตอุทธรณ์ ปัญหาข้อกฎหมายโดยตรงต่อศาลฎีกาแล้ว ศาลชั้นต้นจะตรวจคำอุทธรณ์ก่อนว่าเป็นไปตามหลักเกณฑ์ทั่วไปของการอุทธรณ์หรือไม่ เมื่อการอุทธรณ์เป็นไปตามหลักเกณฑ์ทั่วไปของการอุทธรณ์แล้ว ศาลชั้นต้นจะส่งสำเนาคำอุทธรณ์และสำเนาคำร้องให้แก่จะเลยอุทธรณ์เพื่อทำคำแก้อุทธรณ์เพื่อคัดค้านการอุทธรณ์ปัญหาข้อกฎหมายโดยตรงต่อศาลฎีกา และคัดค้านข้อกล่าวอ้างในคำอุทธรณ์ยื่นต่อศาลภายในระยะเวลาที่กำหนด ดังนั้น จำเลยอุทธรณ์จึงมีสิทธิเลือกว่าจะคัดค้านหรือไม่ ถ้าจำเลยอุทธรณ์คัดค้านมิให้ผู้อุทธรณ์ใช้สิทธิอุทธรณ์โดยตรงต่อศาลฎีกา จำเลยอุทธรณ์ต้องคัดค้านภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด เมื่อจำเลยอุทธรณ์คัดค้านภายในกำหนดระยะเวลาดังกล่าวแล้ว การอุทธรณ์ในปัญหาข้อกฎหมายโดยตรงต่อศาลฎีกาก็ไม่อาจยื่นอุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์โดยตรงต่อศาลฎีกา หรือเมื่อพ้นกำหนดระยะเวลาคัดค้านแล้วจำเลยอุทธรณ์มิได้ดำเนินการตามคำสั่งศาลแต่อย่างใด ศาลชั้นต้นจะต้องใช้ดุลยพินิจว่าจะอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้อุทธรณ์โดยตรงต่อศาลฎีกาต่อไป

2.2.3 การฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ต่อศาลฎีกาในคดีแพ่ง

การยื่นฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ต่อศาลฎีกาเป็นการใช้สิทธิเพื่อเรียกร้องความยุติธรรมทางศาล ภายหลังจากการพิจารณาพิพากษาหรือมีคำสั่งของศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ ศาลฎีกาจึงมีสถานะเป็นศาลสูงสุด ศาลฎีกามีภาระหน้าที่หลัก 3 ประการ ได้แก่ ควบคุมตรวจสอบแก้ไขความผิดพลาดของศาลล่าง ทำหน้าที่ตีความข้อกฎหมายเพื่อวางแนวทางปฏิบัติและสร้างหลักกฎหมายทั่วไป และมีหน้าที่กำหนดหลักเกณฑ์และพัฒนาระเบียบการทางธุรการศาลที่เกี่ยวกับการพิจารณาคดีของศาล⁴⁸

ภาระหน้าที่ของศาลฎีกาในการพิจารณาคดีจึงมีความสำคัญอย่างที่สุด คดีความที่จะเข้าสู่การพิจารณาของศาลฎีกา ควรเป็นคดีที่มีความสำคัญและมีประเด็นปัญหาอันควรได้รับการวินิจฉัย ผู้ที่ได้รับผลกระทบกระเทือนจากคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ หากไม่เห็นด้วยกับการวินิจฉัยของศาลอุทธรณ์อาจโต้แย้งหรือคัดค้านคำพิพากษาหรือคำสั่งดังกล่าวได้โดยการยื่นฎีกาแต่การฎีกานั้นต้องอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์ที่ว่าด้วยเงื่อนไขของการฎีกา ซึ่งได้มีบทบัญญัติของกฎหมายกำหนดขอบเขตการฎีกาไว้อย่างจำกัดมากกว่าการอุทธรณ์

ดังนั้น การฎีกาจึงหมายถึงการโต้แย้งคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ จึงเป็นการทบทวนการพิจารณาพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์โดยเป็นศาลชั้นที่สามหรือศาลสูงสุด

⁴⁸ ปวีณา มาสมุททิก. อ่างแล้ว, หน้า 123.

(1) อำนาจการพิจารณาพิพากษาของศาลฎีกา

ศาลฎีกามีอำนาจพิจารณาพิพากษาบรรดาคดีที่อุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์และศาลอุทธรณ์ภาค และคดีอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นโดยตรงต่อศาลฎีกาตลอดจนคดีที่กฎหมายอื่นบัญญัติให้ศาลฎีกามีอำนาจวินิจฉัยชี้ขาด รวมทั้งอำนาจในการพิจารณาวินิจฉัยสั่งคำร้องคำขอที่ยื่นต่อศาลฎีกาตามกฎหมาย⁴⁹

อำนาจในการพิจารณาพิพากษาหรือมีคำสั่งของศาลฎีกา ถือเป็นอำนาจสูงสุดของอำนาจการพิจารณาคดีในศาลยุติธรรม คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลฎีกาเป็นที่สุดท้ายและเด็ดขาดต่อไปอีกหาทำได้ไม่

(2) เงื่อนไขการฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์

ในเรื่องเงื่อนไขของการฎีกามีหัวข้อ ดังนี้ (ก) คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ที่อาจฎีกาได้ (ข) หลักเกณฑ์การจำกัดสิทธิในการฎีกา (ค) ผู้มีสิทธิฎีกา (ง) วิธีการยื่นฎีกา (จ) ระยะเวลาการยื่นฎีกา (ฉ) เนื้อหาและรูปแบบของการฎีกา และ (ช) ค่าธรรมเนียมศาลในการยื่นฎีกา

(ก) คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ที่อาจฎีกาได้

เมื่อศาลอุทธรณ์มีคำพิพากษาหรือคำสั่ง คู่ความหรือผู้มีส่วนได้เสียไม่พอใจในผลของคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น อาจยื่นฎีกาคัดค้านคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ต่อศาลฎีกาได้อีกชั้นหนึ่ง เว้นแต่กรณีที่กฎหมายบัญญัติให้คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์เป็นที่สุดท้ายและเด็ดขาด คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลที่เป็นที่สุด เช่น การขอโอนคดี การขอดำเนินคดีอย่างคนอนาถา คำสั่งศาลอุทธรณ์ในเรื่องขากนัด เป็นต้น

การฎีกาจะต้องเป็นกรณีที่ศาลอุทธรณ์มีคำพิพากษาหรือคำสั่งแล้วเสมอ เว้นแต่จะมีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นพิเศษว่า ให้ฎีกาต่อศาลฎีกาได้ เช่น การอุทธรณ์ข้อกฎหมายต่อศาลฎีกาเท่ากับว่าโดยปกติแล้วการดำเนินคดีต้องเป็นไปตามลำดับชั้นศาล (คำพิพากษาฎีกาที่ 2294/2536, 3263/2540, คำสั่งร้องศาลฎีกาที่ 1506/2536) รวมถึงที่ประเด็นหลักแห่งคดียังอยู่ในระหว่างการพิจารณา หากศาลอุทธรณ์มีคำสั่งประการใดในประเด็นอื่น แต่การมีคำสั่งนั้นไม่เป็นเหตุให้คดีเสร็จไปจากศาล การฎีกาถือว่าไม่อาจกระทำได้อีกต้องรอให้การดำเนินคดีในชั้นอุทธรณ์เสร็จสิ้นก่อน เว้นแต่มีบทบัญญัติของกฎหมายกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น⁵⁰ (คำร้องร้องศาลฎีกาที่ 512/2514, 222/2529, คำพิพากษาฎีกาที่ 3803/2538)

(ข) หลักเกณฑ์การจำกัดสิทธิในการฎีกา

⁴⁹ พระธรรมนูญศาลยุติธรรม. มาตรา 23

⁵⁰ อุคม เพ็องฟุ้ง. อ้างแล้ว, หน้า 272-277

การจำกัดสิทธิในการฎีกามีหลักเกณฑ์ ดังต่อไปนี้ (ข.1) การห้ามฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงตามจำนวนทุนทรัพย์ (ข.2) ข้อยกเว้นข้อห้ามฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงตามจำนวนทุนทรัพย์ และ (ข.3) ห้ามฎีกาปัญหาข้อเท็จจริงในคดีเกี่ยวกับการบังคับวงศัญญาติและบริวารของผู้เช่าหรือผู้ถูกฟ้องขับไล่

(ข.1) การห้ามฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงตามจำนวนทุนทรัพย์

หลักเกณฑ์การจำกัดสิทธิในการฎีกา มีลักษณะคล้ายกับหลักเกณฑ์การจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์ แต่มีข้อที่แตกต่างกันในบางประการ โดยการฎีกามีการจำกัดสิทธิหรือมีข้อห้ามมากกว่าการอุทธรณ์ในส่วนของปัญหาข้อเท็จจริง เนื่องจากการนำคดีขึ้นสู่การพิจารณาของศาลฎีกาไม่ประสงค์จะให้คดีที่มีทุนทรัพย์หรือราคาทรัพย์สินที่พิพาทไม่มากมายนักขึ้นไปสู่การพิจารณาของศาลฎีกา โดยคดีที่มีทุนทรัพย์ต่ำควรจะให้ยุติการดำเนินคดีในศาลเพียงแต่ศาลอุทธรณ์เพื่อลดปริมาณของคดีที่เข้าสู่การพิจารณาของศาลฎีกา เพื่อให้การอำนวยความสะดวกของศาลเป็นไปอย่างรวดเร็ว และคุ้มครองสิทธิของประชาชนได้ภายในระยะเวลาที่เหมาะสม ส่วนฎีกาในปัญหาข้อกฎหมายไม่มีกฎหมายห้ามไว้ผู้มีสิทธิฎีกาสามารถใช้สิทธิฎีกาได้อย่างทั่วไป

การจำกัดสิทธิในการฎีกาเกี่ยวกับประเด็นปัญหาข้อเท็จจริงกฎหมายกำหนดให้ คดีที่มีราคาทรัพย์สินหรือจำนวนทุนทรัพย์ในชั้นฎีกาไม่เกินสองแสนบาท ห้ามมิให้คู่ความฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง

การคำนวณราคาทรัพย์สินหรือจำนวนทุนทรัพย์ที่พิพาทในชั้นฎีกาไม่เกินสองแสนบาท ต้องแยกกันพิจารณาเช่นเดียวกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 224 ระหว่าง ราคาทรัพย์สินที่พิพาทกับจำนวนทุนทรัพย์ที่พิพาทในชั้นฎีกา จำนวนราคาทรัพย์สินหรือจำนวนทุนทรัพย์ที่พิพาทในชั้นฎีกาต้องถือเอาตามราคาทรัพย์สินที่พิพาทในขณะที่ยื่นคำฟ้องต่อศาลชั้นต้น ไม่อาจนำเอาราคาทรัพย์สินที่พิพาทซึ่งอาจเปลี่ยนแปลงในระหว่างพิจารณาคดีของศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์มาคำนวณราคาเป็นทรัพย์สินที่พิพาทกันในชั้นฎีกาได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 1439/2539) สำหรับจำนวนทุนทรัพย์ที่พิพาทในชั้นฎีกาให้ถือเอาจำนวนทุนทรัพย์ที่ได้แย้งในชั้นฎีกาเป็นเกณฑ์ว่าเกินสองแสนบาทหรือไม่ ถ้าเกินจำนวนเงินดังกล่าวก็มีสิทธิฎีกาได้ อย่างไรก็ตามจำนวนทุนทรัพย์ในชั้นฎีกาจะต้องไม่เกินว่าจำนวนทุนทรัพย์ที่ได้ฟ้องต่อศาลชั้นต้น

ตัวอย่างคำวินิจฉัยของศาลฎีกาในเรื่องข้อห้ามฎีกาตามจำนวนทุนทรัพย์

- คำพิพากษาฎีกาที่ 4184/2536 ศาลอุทธรณ์พิพากษาขึ้นตามคำพิพากษาศาลชั้นต้นให้จำเลยชำระเงินจำนวน 190,454 บาท พร้อมด้วยดอกเบี้ยอัตราร้อยละเจ็ดครึ่งต่อไป นับแต่วันฟ้องเป็นต้นไปจนกว่าจะชำระเสร็จแก่โจทก์ จำเลยฎีกาขอให้ตนเป็นฝ่ายชนะคดีจำนวนทุนทรัพย์ที่พิพาทกันในชั้นฎีกาคงมีจำนวนเพียง 190,454 บาท ส่วนดอกเบี้ยอัตราร้อยละ

ครั้งต่อปี นับแต่วันฟ้องจนกว่าจะชำระเสร็จถือเป็นค่าเสียหายในอนาคตจะนำมารวมคำนวณเป็นทุนทรัพย์ในชั้นฎีกาหาได้ไม่ จึงเป็นคดีที่ต้องห้ามมิให้คู่ความฎีกาในข้อเท็จจริงตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 248

- คำพิพากษาฎีกาที่ 201/2537 ทรัพย์สินที่พิพาทกันในชั้นฎีกาเป็นทรัพย์ที่พิพาทกันในศาลชั้นต้นซึ่งคู่ความตกลงกันว่าราคา 90,000 บาท ปัญหาเรื่องราคาทรัพย์ที่พิพาทจึงยุติตามที่ตกลงกัน โดยไม่อาจขอให้กำหนดราคาทรัพย์ที่พิพาทกันใหม่ให้มีจำนวนเกินกว่า 200,000 บาท เพื่อให้มีสิทธิฎีกาในข้อเท็จจริงได้อีก จึงเป็นคดีที่จำนวนทุนทรัพย์ที่พิพาทกันในชั้นฎีกาไม่เกิน 200,000 บาท ซึ่งต้องห้ามมิให้คู่ความฎีกาในข้อเท็จจริงตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 248 วรรคหนึ่ง

- คำพิพากษาฎีกาที่ 1926/2537 (ประชุมใหญ่) การคำนวณทุนทรัพย์ที่พิพาทกันในชั้นฎีกา จะนำดอกเบี้ยอัตราร้อยละเจ็ดครั้งต่อไปของต้นเงิน 200,000 บาท นับแต่วันฟ้องถึงวันยื่นฎีกามารวมคำนวณด้วยไม่ได้ ฉะนั้นเมื่อทุนทรัพย์ที่พิพาทกันในชั้นฎีกา มีจำนวนไม่เกิน 200,000 บาทจึงต้องห้ามฎีกาในข้อเท็จจริงตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 248 วรรคแรก

- คำพิพากษาฎีกาที่ 1220/2539 คำฟ้องโจทก์สามารถแยกออกได้เป็นสองส่วนคือ จำเลยที่ 2 ซื่อและรับ โอนกรรมสิทธิ์ที่ดินจากจำเลยที่ 1 โดยรู้ว่าจำเลยที่ 1 ทำสัญญาจะขายที่ดินให้โจทก์อยู่ก่อนแล้วทำให้โจทก์เสียเปรียบ ขอให้เพิกถอนนิติกรรมขายที่ดินระหว่างจำเลยที่ 1 และที่ 2 ซึ่งคำขอให้ส่วนนี้เป็นคดีไม่มีทุนทรัพย์ไม่ต้องห้ามฎีกาในข้อเท็จจริง อีกส่วนหนึ่งคือ จำเลยที่ 1 ทำสัญญาจะขายที่ดินให้แก่โจทก์ ขอให้บังคับจำเลยที่ 1 จดทะเบียน โอนกรรมสิทธิ์ที่ดินให้แก่โจทก์ซึ่งคำขอในส่วนนี้เป็นคดีมีทุนทรัพย์ แต่การที่จะวินิจฉัยคำขอในส่วนนี้ต้องวินิจฉัยคำขอในส่วนแรกเพื่อให้ได้ความว่ามีเหตุให้ต้องเพิกถอนนิติกรรมขายที่ดินหรือไม่ก่อน และในกรณีที่เป็นคดีที่มีทุนทรัพย์รวมอยู่ในคดีเดียวกันจะต้องห้ามฎีกาในข้อเท็จจริงหรือไม่ก่อน และในกรณีที่เป็นคดีที่มีทุนทรัพย์รวมอยู่ในคดีเดียวกันจะต้องห้ามฎีกาในข้อเท็จจริงหรือไม่นั้น ต้องพิจารณาว่าคดีนั้นมีคำขอใดเป็นหลักคำขอใดเป็นคำขอที่ต่อเนื่อง ซึ่งต้องถือว่าคำขอให้เพิกถอนนิติกรรมขายที่ดินเป็นคำขอหลักจึงไม่ต้องห้ามฎีกาในข้อเท็จจริง

(ข.1) ข้อยกเว้นข้อห้ามฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงตามจำนวนทุนทรัพย์

ข้อยกเว้นข้อห้ามฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงตามจำนวนทุนทรัพย์ ได้แก่ ก. ผู้พิพากษาซึ่งได้นั่งพิจารณาคดีนั้นในศาลอุทธรณ์ได้ทำความเห็นแย้งไว้ ข. ผู้พิพากษาซึ่งได้นั่งพิจารณาคดีนั้นในศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์ได้รับรองไว้ หรือรับรองในเวลาตรวจฎีกาว่ามีเหตุสมควรที่จะฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง ค. อธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์รับรองให้ฎีกา ง. คดีเกี่ยวกับ

สิทธิแห่งสภาพบุคคลหรือสิทธิในครอบครัว จ. คดีที่ฟ้องขอให้ปลดเปลื้องทุกข์อันไม่อาจคำนวณเป็นราคาเงินได้ และ ฉ. คดีที่ฟ้องขับไล่บุคคลออกจากอสังหาริมทรัพย์อันมีค่าเช่าหรืออาจมีค่าเช่าได้ในขณะยื่นฟ้องไม่เกินเดือนละหนึ่งหมื่นบาท หรือไม่เกินกำหนดไว้ในพระราชกฤษฎีกา

ก. ผู้พิพากษาซึ่งได้นั่งพิจารณาคดีนั้นในศาลอุทธรณ์ได้ทำความเห็นแย้งไว้⁵¹

การให้ความเห็นแย้งในคดีจำกัดเฉพาะผู้พิพากษาที่ได้นั่งพิจารณาในศาลอุทธรณ์เท่านั้น และความเห็นแย้งต้องเป็นความเห็นแย้งของผู้พิพากษาในชั้นอุทธรณ์มิได้ หมายความว่ารวมถึงการให้ความเห็นแย้งในศาลชั้นต้น เนื่องจากกฎหมายมีเจตนารมณ์ให้คดีธรรมดาที่มีทุนทรัพย์ไม่สูงนักสมควรยุติการพิจารณาคดีเพื่อให้คำพิพากษาถึงที่สุดเพียงแต่ศาลอุทธรณ์ รวมทั้งการพิจารณาคดีได้รับการกลั่นกรองวินิจฉัยจากศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ถึงสองชั้นแล้ว แต่คดีที่มีความเห็นแย้งของผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ ย่อมแสดงให้เห็นว่าข้อเท็จจริงของคดีมีผู้พิพากษาที่มีความเห็นแตกต่างกัน กรณีจึงสมควรให้ศาลฎีกาวินิจฉัยกลั่นกรองอีกชั้นหนึ่ง กฎหมายจึงเปิดโอกาสให้ฎีกาในข้อเท็จจริงได้เป็นข้อยกเว้น⁵²

ข. ผู้พิพากษาซึ่งได้นั่งพิจารณาคดีนั้นในศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์ได้รับรองไว้หรือรับรองในเวลาตรวจฎีกามีเหตุสมควรที่จะฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง⁵³

ผู้มีอำนาจรับรองให้ฎีกาได้ คือ ผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาในศาลชั้นต้น หรือในศาลอุทธรณ์

วิธีการรับรอง ให้ผู้ยื่นฎีกาขึ้นคำร้องขอให้รับรองฎีกาผู้พิพากษาพร้อมกับคำฎีกาต่อศาลชั้นต้น แล้วศาลนั้นจะส่งคำร้องขอรับรองฎีการ่วมด้วยสำนวนคดีไปยังผู้พิพากษาที่มีอำนาจรับรองเพื่อพิจารณารับรอง เมื่อผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาในศาลชั้นต้นหรือในศาลอุทธรณ์ได้รับรองให้ฎีกาแล้ว ผู้ยื่นคำร้องขอรับรองฎีกาจึงจะฎีกาได้ต่อไป⁵⁴ (คำสั่งศาลฎีกาที่ 9725/2539, คำพิพากษาฎีกาที่ 675/2539)

ค. อธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์รับรองให้ฎีกา⁵⁵

⁵¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง. มาตรา 248 วรรคหนึ่ง.

⁵² พิพัฒน์ จักรางกูร. อ้างแล้ว, หน้า 707.

⁵³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง. มาตรา 248 วรรคหนึ่ง.

⁵⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง. มาตรา 248 วรรคสี่.

การขอให้ผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดีในศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์รับรองว่ามีเหตุสมควรที่จะฎีกาได้ ให้ผู้ฎีกาขึ้นคำร้องถึงผู้พิพากษานั้นพร้อมกับคำฟ้องฎีกาต่อศาลชั้นต้น เมื่อศาลได้รับคำร้องเช่นว่านั้น ให้ส่งคำร้องพร้อมด้วยสำนวนความไปยังผู้พิพากษาดังกล่าว เพื่อพิจารณารับรอง.

⁵⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง. มาตรา 248 วรรคหนึ่ง.

คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ การฎีกาเกี่ยวกับปัญหาข้อเท็จจริงที่มีพยานทรัพย์หรือราคาทรัพย์สินที่พิพาทไม่เกินสองแสนบาท และในการพิจารณาพิพากษาหรือมีคำสั่งในชั้นอุทธรณ์ผู้พิพากษามีได้ให้ความเห็นแย้งไว้และผู้พิพากษาในศาลชั้นต้นหรือศาลชั้นอุทธรณ์มิได้รับรองให้ฎีกา ผู้มีสิทธิฎีกาอาจขอให้อธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์หรืออธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ภาค⁵⁶ แล้วแต่กรณีว่าอยู่ในอำนาจของผู้ใดอนุญาตให้ฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงได้

ตัวอย่างคำวินิจฉัยของศาลฎีกาในเรื่องการรับรองให้ฎีกา

- คำสั่งคำร้องศาลฎีกาที่ 2176/2538 คำร้องขอให้รับรองฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงของจำเลยได้ขอให้ผู้พิพากษาคนใดคนหนึ่งตามที่ระบุไว้จำนวน 5 คน เป็นผู้รับรองฎีกาให้จำเลยและได้ระบุชื่อ ส. ผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดีในศาลชั้นต้นไว้ด้วย เมื่อ ส. ได้ส่งคำร้องแล้ว ศาลชั้นต้นไม่จำเป็นต้องส่งคำร้องของจำเลยไปให้ผู้พิพากษาอีก 4 คน เพื่อพิจารณารับรองฎีกา

- คำสั่งคำร้องศาลฎีกาที่ 973/2539 โจทก์ยื่นคำร้องถึง ส. ซึ่งเป็นผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนในศาลชั้นต้นขอให้รับรองฎีกาและ ส. ไม่รับรองฎีกาให้โจทก์ โดยโจทก์ได้ได้ระบุให้ผู้พิพากษาอื่นให้รับรองด้วย ถือได้ว่า โจทก์สละสิทธิที่จะขอให้ผู้พิพากษาอื่นรับรองศาลชั้นต้นไม่จำเป็นต้องแจ้งถึงการไม่รับรองให้โจทก์ทราบก่อนมีคำสั่งไม่รับฎีกา

ง. คดีเกี่ยวกับสิทธิแห่งสภาพบุคคลหรือสิทธิในครอบครัว⁵⁷

การห้ามฎีกามีข้อยกเว้นมิให้ใช้บังคับในคดีเกี่ยวกับสิทธิแห่งสภาพบุคคลหรือสิทธิในครอบครัวเช่นเดียวกับการห้ามอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง เนื่องจากสิทธิแห่งสภาพบุคคลหรือสิทธิในครอบครัวเป็นเรื่องสำคัญผู้พันกับผู้ได้รับผลกระทบจากคำพิพากษาหรือคำสั่งตลอดไป เช่น เรื่องเกี่ยวกับการเกิด การตาย การสาสุญ การได้สัญชาติ ความสามารถของบุคคล การรับรองบุตร สารสมรส การหย่า (คำพิพากษาฎีกาที่ 1463/2596, 319/2479, 162/2492, 1164/2496, 684/2525, 5183/2530)

⁵⁶ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลอุทธรณ์ภาค พ.ศ.2532 มาตรา 8 อธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ภาค หมายความว่ารวมถึงอธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ภาค.

⁵⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง. มาตรา 248 วรรคสอง.

บทบัญญัติในวรรคหนึ่งมิให้ใช้บังคับในคดีเกี่ยวกับสิทธิแห่งสภาพบุคคลหรือสิทธิในครอบครัว และคดีฟ้องขอให้ปลดเปลื้องทุกข์อันไม่อาจคำนวณเป็นราคาเงินได้เว้นแต่ในคดีฟ้องขับไล่บุคคลใดๆ ออกจากอสังหาริมทรัพย์อันมีค่าเช่าหรืออาจมีค่าเช่าได้ในขณะยื่นฟ้องไม่เกินเดือนละหนึ่งหมื่นบาทหรือไม่เกินจำนวนที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา

จ. คดีที่ฟ้องขอให้ปลดเปลื้องทุกข์อันไม่อาจคำนวณเป็นราคาเงินได้

คดีที่ฟ้องขอให้ปลดเปลื้องทุกข์อันไม่อาจคำนวณเป็นราคาเงินได้อาจ

เรียกอีกอย่างว่าคดีที่ไม่มีทุนทรัพย์ คดีที่ไม่มีทุนทรัพย์ไม่ถูกจำกัดสิทธิเช่นเดียวกับการอุทธรณ์ โดยคดีที่ไม่มีทุนทรัพย์เป็นคดีที่เกิดการฟ้องร้องกัน ซึ่งโจทก์มิได้เรียกร้องทรัพย์สินอย่างใดจากจำเลย คือ ในคดีที่ฟ้องต่อศาลแล้วเมื่อโจทก์ชนะคดีไม่ได้อะไรจากจำเลย ถือว่าเป็นคดีที่ไม่มีทุนทรัพย์หรือคดีที่มีค่าขอให้ปลดเปลื้องทุกข์อันไม่อาจคำนวณเป็นราคาเงินได้ไม่ห้ามฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง

ฉ. คดีที่ฟ้องขับไล่บุคคลออกจากอสังหาริมทรัพย์อันมีค่าเช่าหรืออาจมีค่าเช่าได้ในขณะยื่นฟ้องเกินเดือนละหนึ่งหมื่นบาท หรือเกินที่กำหนดไว้ในพระราชกฤษฎีกา⁵⁸

คดีที่ฟ้องขับไล่บุคคลออกจากอสังหาริมทรัพย์อันมีค่าเช่าหรืออาจมีค่าเช่าได้ในขณะยื่นฟ้องเกินเดือนละหนึ่งหมื่นบาท หรือเกินที่กำหนดไว้ในพระราชกฤษฎีกา ห้ามมิให้ฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง ส่วนการฟ้องขับไล่บุคคลออกจากอสังหาริมทรัพย์ที่มีค่าเช่าเกินหนึ่งหมื่นบาท หรือเกินที่กำหนดไว้ในพระราชกฤษฎีกานั้น ไม่ต้องห้ามฎีกา

ตัวอย่างคำพิพากษาฎีกา

- คำพิพากษาฎีกาที่ 862/2538 ศาลชั้นต้นเห็นว่าโจทก์ให้เช่าได้ค่าเช่าเดือนละไม่สูงกว่า 7,000 บาท และกำหนดค่าเสียหายให้เดือนละ 7,000 บาท ทั้งโจทก์มิได้อุทธรณ์ได้เถียงประเด็นนี้ จึงถือได้ว่าทรัพย์พิพาทอาจให้เช่าได้ไม่เกินเดือนละ 7,000 บาท ต้องห้ามฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 248

(ข.2) ห้ามฎีกาปัญหาข้อเท็จจริงในคดีเกี่ยวกับการบังคับวงศัญญัติและบริวารของผู้เช่าหรือผู้ถูกฟ้องขับไล่

ในคดีเกี่ยวกับวงศัญญัติและบริวารของผู้เช่าหรือผู้ถูกฟ้องขับไล่ ศาลชั้นต้นพิพากษาหรือมีคำสั่งให้โจทก์ชนะคดี ต่อมาในชั้นอุทธรณ์ศาลอุทธรณ์พิพากษายืน หรือเพียงแก้ไขเล็กน้อย ห้ามฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง⁵⁹

อาจารย์อุดม เฟื่องฟูง ได้ให้ความหมายของคำว่า “วงศัญญัติ” และ “บริวาร” ดังต่อไปนี้

⁵⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 248 วรรคสอง.

⁵⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 248 วรรคสาม. คดีเกี่ยวกับการบังคับวงศัญญัติทั้งหลายและบริวารของผู้ถูกฟ้องขับไล่ ซึ่งอยู่บนอสังหาริมทรัพย์ ซึ่งคู่ความในคดีฟ้องขับไล่ นั้นต้องห้ามฎีกาข้อเท็จจริง ตามวรรคสอง ถ้าศาลอุทธรณ์พิพากษายืนตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้น หรือเพียงแก้ไขเล็กน้อย ไม่ว่าจะศาลจะพึงว่าบุคคลดังกล่าวสามารถแสดงอำนาจพิเศษให้ศาลเห็นได้หรือไม่ ห้ามมิให้ฎีกาในข้อเท็จจริง เว้นแต่จะมีความเห็นแย้งหรือคำรับรอง หรือ หนังสืออนุญาตให้ฎีกาตามที่บัญญัติไว้ในวรรคหนึ่ง

วงศ์ญาติ หมายถึงผู้ที่เกี่ยวข้องในฐานะที่เป็นญาติกับจำเลยไม่ว่าจะเป็นญาติในชั้นใด และให้หมายความรวมถึงญาติของฝ่ายภริยาด้วย

บริวาร หมายถึงบุคคลที่เข้ามาอยู่ในพิพาทโดยอาศัยสิทธิของจำเลย ซึ่งหมายรวมทั้งผู้เช่าช่วงด้วย⁶⁰

กรณีต้องปฏิบัติตามผลของคำพิพากษาเกี่ยวกับการร้องขับไล่ดังในข้างต้น ถ้าบุคคลใดไม่สามารถที่จะอ้างสิทธิที่มีอำนาจพิเศษ นอกเหนือจากจำเลยในอันที่จะอยู่ในที่พิพาทได้ ถือว่าเป็นวงศ์ญาติ หรือบริวารต้องปฏิบัติตามผลของคำพิพากษาดังกล่าว

เหตุผลในการจำกัดสิทธิฎีกาเกี่ยวกับสิทธิวงศาลฎีกาหรือบริวารของจำเลยในปัญหาข้อเท็จจริง เนื่องมาจากคดีเกี่ยวกับการบังคับวงศ์ญาติและบริวารนี้ ได้มีการพิจารณาพิพากษาของศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ ถือว่ามีการกลั่นกรองมาถึงสองชั้นศาลนั้นมีน้อยรายที่ข้ออ้างเป็นความ

ส่วนใหญ่แล้วจะอ้างขึ้นมาเพื่อประวิงคดีเพื่อจะได้ไม่ต้องออกจากทรัพย์สินที่ถูกขับไล่ตามคำพิพากษา ฉะนั้น สมควรให้ปัญหานี้ยุติเด็ดขาดเพียงศาลอุทธรณ์ไม่ควรให้ฎีกาในข้อเท็จจริงได้ต่อไปเป็นการช่วยให้คดีค้างพิจารณาในศาลฎีกาได้บรรเทาเบาบางลง ทำให้ศาลยุติธรรมได้มีโอกาสประสิทธิ์ประสาทความยุติธรรมและคุ้มครองสิทธิของประชาชนได้อย่างเหมาะสม และรวดเร็วทันต่อเหตุการณ์⁶¹

ตัวอย่างคำวินิจฉัยของศาลฎีกา

- คำสั่งคำร้องที่ 602/2540 คดีเกี่ยวกับการบังคับบริวารของผู้ถูกฟ้องคดีขับไล่ ซึ่งอยู่บนอสังหาริมทรัพย์ ซึ่งคู่ความในคดีฟ้องขับไล่นั้นต้องห้ามฎีกาในข้อเท็จจริงตามมาตรา 248 วรรคสอง เมื่อศาลชั้นต้น ได้ส่วนพยานผู้ร้องและพยาน โจทก์แล้ววินิจฉัยว่า ผู้ร้องเป็นบริวารของจำเลย มีคำสั่งให้ยกคำร้องของศาลอุทธรณ์พิพากษายืนเช่นนี้ กรณีต้องคำบังคับตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 284 วรรคสาม ซึ่งห้ามคู่ความฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงผู้ร้องฎีกาว่าจำเลยทำสัญญาเช่าบ้านพิพาทจากโจทก์ เป็นการกระทำแทนผู้ร้องและผู้ร้องมิใช่บริวารของจำเลยนั้นเป็นฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงต้องห้ามฎีกาตามบทบัญญัติดังกล่าว

- คำพิพากษาฎีกาที่ 1592/2545 เดิม โจทก์ฟ้องขับไล่จำเลยและบริวารออกจากบ้านพิพาท อันเป็นคดีฟ้องขับไล่บุคคลใดๆ ออกจากอสังหาริมทรัพย์ แต่ข้อเท็จจริงไม่ปรากฏว่าโจทก์ให้จำเลยเช่าบ้านพิพาทในอัตราค่าเช่าเท่าใด คงได้ความเพียงว่าผู้ร้องเสียค่าเช่าให้โจทก์ในอัตราเดือนละ 120 บาท ดังนั้น ค่าเช่าในขณะยื่นคำฟ้องจึงฟังได้ว่าไม่เกินเดือนละหนึ่ง

⁶⁰ อุคม เฟื่องฟูง. อ้างแล้ว, หน้า 290.

⁶¹ สุรชัย สุวรรณปรีชา. อ้างแล้ว, หน้า 291.

หมิ่นบาท คู่ความในคดีฟ้องขับไล่เดิมนั้นจึงต้องห้ามฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงตาม ป.วิ.พ. มาตรา 248 วรรคสอง เมื่อคดีนี้เป็นคดีเกี่ยวกับการบังคับผู้ร้อง ซึ่งเป็นบริวารของจำเลยผู้ถูกฟ้องขับไล่และศาลอุทธรณ์พิพากษาขึ้นตามคำสั่งของศาลชั้นต้น ไม่ว่าศาลจะฟังว่าผู้ร้องสามารถแสดงอำนาจพิเศษให้ศาลเห็นได้หรือไม่ก็ตาม คดีก็ต้องห้ามมิให้ฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงตาม ป.วิ.พ. มาตรา 248 วรรคสอง ที่ผู้ร้องฎีกาว่า ผู้ร้องโอนสิทธิการเช่าจากจำเลยโดยโจทก์รู้เห็นยินยอม ผู้ร้องจึงเป็นผู้เช่าโดยตรงจากโจทก์และสัญญาเช่าระหว่างโจทก์กับผู้ร้องเป็นสัญญาเช่าต่างตอบแทนพิเศษยิ่งกว่าสัญญาเช่าธรรมดา ผู้ร้องไม่ใช่บริวารของจำเลยนั้นเป็นฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงต้องห้ามมิให้ฎีกาตามบทกฎหมายดังกล่าว

(ค) ผู้มีสิทธิฎีกา

กรณีที่ศาลอุทธรณ์มีคำพิพากษาหรือคำสั่งในชั้นอุทธรณ์แล้ว ผู้มีสิทธิฎีกาอาจยื่นฎีกาต่อศาลฎีกาได้ โดยทั่วไปผู้มีสิทธิโต้แย้งการดำเนินคดีตลอดจนคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล คือ คู่ความในคดี แต่บทบัญญัติแห่งกฎหมายมิได้บัญญัติไว้เป็นการเฉพาะว่าผู้ใดเป็นผู้มีสิทธิฎีกาเพราะฉะนั้น นอกจากคู่ความแล้ว ผู้มีส่วนได้เสียในคดีก็ถือว่าเป็นผู้มีสิทธิฎีกา

ดังนั้น ผู้มีสิทธิฎีกาได้แก่

(ค.1) คู่ความ

(ค.2) ผู้มีส่วนได้เสียในคดี

(ค.1) คู่ความ

คู่ความในการดำเนินคดี คือ โจทก์ในฐานะผู้ฟ้องคดี และจำเลยในฐานะผู้ถูกฟ้องคดี ทั้งนี้ ยังหมายรวมถึง ผู้มีสิทธิดำเนินการแทนโจทก์หรือจำเลย⁶² เช่นทนายความผู้แทนโดยชอบ ผู้อนุญาต เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ พนักงานอัยการ ผู้รับมอบอำนาจ เป็นต้น

(ค.2) ผู้มีส่วนได้เสีย

บุคคลที่มีสิทธิฎีกานอกเหนือจากคู่ความแล้ว ผู้มีส่วนได้เสียที่ได้รับผลกระทบจากคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์เป็นผู้มีสิทธิฎีกา ผู้มีส่วนได้ส่วนจึงอาจใช้สิทธิฎีกาในประเด็นที่เกี่ยวกับส่วนได้เสียของตนได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 14321/2518, 1239/2532)

(ง) วิธีการยื่นฎีกา

การยื่นฎีกามีลักษณะเช่นเดียวกับการยื่นอุทธรณ์ คดีที่จะยื่นฎีกาต้องเป็นคดีที่ศาลอุทธรณ์มีคำพิพากษาหรือคำสั่งแล้ว การยื่นฎีกาต้องยื่นด้วยตนเองต่อศาลชั้นต้นที่มีคำพิพากษาหรือคำสั่ง โดยศาลชั้นต้นเป็นผู้ตรวจฎีกาก่อนส่งไปยังศาลฎีกา (คำสั่งคำร้องศาลฎีกาที่ 1344/2539) ในการยื่นฎีกา ผู้ฎีกาอาจแต่งตั้งบุคคลอื่นหรือทนายความเป็นผู้ยื่นฎีกาแทนได้

⁶² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง. มาตรา 1 (11).

(จ) ระยะเวลาการยื่นฎีกา

การยื่นฎีกาต้องกระทำภายในกำหนดระยะเวลาหนึ่งเดือนนับแต่วันที่ศาลได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์⁶³ กำหนดระยะเวลายื่นฎีกาจึงมีระยะเวลาเท่ากับกำหนดระยะเวลาขึ้นอุทธรณ์ คือ หนึ่งเดือนนับแต่วันที่ได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่ง

ในกรณีที่ไม่สามารถยื่นฎีกาได้ภายในกำหนดระยะเวลา ระยะเวลาในการยื่นฎีกาอาจขยายออกไปได้ โดยผู้ยื่นฎีกาขึ้นคำร้องขอขยายระยะเวลาฎีกาออกไปอีก⁶⁴ แต่อย่างไรก็ดี การขอขยายระยะเวลายื่นฎีกาจะต้องมีพฤติการณ์พิเศษที่ไม่อาจยื่นได้ภายในระยะเวลาตามที่กฎหมายกำหนด พฤติการณ์พิเศษดังกล่าว อาจเกิดขึ้นได้ เช่น เหตุจำเป็นที่ไม่อาจมายื่นฎีกาได้ภายในกำหนดระยะเวลาหนึ่งเดือนหรือเหตุสุดวิสัยที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้

(ฉ) เนื้อหาและรูปแบบของการยื่นฎีกา

(ฉ.1) เนื้อหาของการยื่นฎีกา

เนื้อหาการยื่นฎีกาเป็นสาระสำคัญว่าด้วยข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายที่ผู้ฎีกาจะยกขึ้นกล่าวอ้างโต้แย้งหรือคัดค้านคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ต่อศาลฎีกาอีกทั้งเนื้อหาของฎีกาเป็นหลักเกณฑ์แห่งสาระที่เป็นเงื่อนไขเกี่ยวกับเนื้อหาที่ศาลฎีกาต้องพิจารณาพิพากษาหรือมีคำสั่งต่อไป⁶⁵

เนื้อหาของฎีกาจึงมีหลักเกณฑ์ที่เป็นข้อบังคับดังต่อไปนี้ (1) ต้องกล่าวไว้ชัดแจ้งในฎีกา (2) ต้องเป็นข้อที่ได้ยกขึ้นมาว่ากล่าวกันแล้วโดยชอบในศาลชั้นต้น และศาลอุทธรณ์ และ (3) ต้องเป็นสาระแก่คดีอันควรได้รับการวินิจฉัย

(1) ต้องกล่าวไว้ชัดแจ้งในฎีกา

⁶³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง. มาตรา 247.

⁶⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง. มาตรา 23.

⁶⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 249 ข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายที่จะยกขึ้นอ้างในการยื่นฎีกานั้น คู่ความจะต้องกล่าวไว้โดยชัดแจ้งในฎีกา และต้องเป็นข้อที่ได้ยกขึ้นมาว่ากล่าวกันแล้วโดยชอบในศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ทั้งจะต้องเป็นสาระแก่คดีอันควร ได้รับการวินิจฉัย ด้วยการวินิจฉัยข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายที่เป็นสาระแก่คดีข้อใดไม่ควรได้รับการวินิจฉัยจากศาลฎีกาให้กระทำโดยความเห็นชอบของรองประธานศาลฎีกามอบหมาย แต่ทั้งนี้ไม่กระทบถึงอำนาจของประธานศาลฎีกาตามมาตรา 140 วรรคสอง

ถ้าคู่ความฝ่ายใดมิได้ยกปัญหาข้อใดอันเกี่ยวกับด้วยความสงบเรียบร้อยของประชาชนขึ้นกล่าวในศาลชั้นต้นหรืออุทธรณ์ หรือคู่ความฝ่ายใด ไม่สามารถยกปัญหาข้อกฎหมายใด ๆ ขึ้นกล่าวในศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์ เพราะพฤติการณ์ไม่เปิดช่องให้กระทำได้ หรือเพราะเหตุเป็นเรื่องที่ไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติว่าด้วยกระบวนการพิจารณาชั้นฎีกา คู่ความที่เกี่ยวข้องย่อมมีสิทธิที่จะยกขึ้นอ้างซึ่งปัญหาเช่นวานี้ได้.

การฎีกาต้องกล่าวถึงรายละเอียดแห่งคดีให้แจ้งชัดเพียงพอแก่การเข้าใจว่า ผู้ยื่นฎีกามีความประสงค์อย่างไร ต้องมีเหตุผลสนับสนุนข้อกล่าวอ้างของตนเองจะกล่าวเพียงลอยๆ หาไม่อาจกระทำได้อันต้องระบุดัดค้านว่าข้อเท็จจริงเป็นอย่างไร ข้อกฎหมายใดที่จะนำมาปรับใช้กับข้อเท็จจริงต้องตั้งประเด็นและแสดงเหตุผลประกอบ

รายละเอียดของฎีกาจึงต้องบรรยายเนื้อหาดังต่อไปนี้

- ก. คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ที่ได้แย้ง
- ข. ข้อโต้แย้งหรือคัดค้าน คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์
- ค. ข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายพร้อมด้วยเหตุผลที่สนับสนุนข้อโต้แย้งหรือคัดค้านของผู้ฎีกา
- ง. คำขอที่เป็นความประสงค์ของผู้ฎีกาว่าต้องการให้ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งประการใด

ตัวอย่างคำวินิจฉัยของศาลฎีกาในเรื่องเนื้อหาของฎีกา

- คำพิพากษาฎีกาที่ 867/2509 ฎีกาข้อเท็จจริงจำเลยกล่าวเพียงว่า “จำเลยขอถือคำอุทธรณ์ของจำเลยเป็นส่วนหนึ่งของฎีกา” ถือไม่ได้ว่าได้กล่าวถึงข้อเท็จจริงที่จะยกขึ้นฎีกาไว้โดยชัดแจ้ง แม้อต่อมาจำเลยได้ยื่นคำแถลงกรณีบรรยายโต้แย้งคำพยาน โจทก์ว่าเบี่ยงความแตกต่างกัน ก็ไม่ทำให้ฎีกาโดยย่อกลายเป็นฎีกาโดยชัดแจ้งขึ้นมาได้

- คำพิพากษาฎีกาที่ 1608/2509 จำเลยฎีกาคัดค้านในเรื่องค่าสินไหมทดแทน โดยมีได้ยกข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายขึ้นอ้างในฎีกา เพียงแต่ขอให้ถือว่าคำฟ้องอุทธรณ์ของจำเลยเป็นข้อสนับสนุนคำฟ้องในชั้นฎีกาเท่านั้น จึงไม่ถูกต้องตามมาตรา 249 เพราะมิได้กล่าวไว้ชัดแจ้งในฎีกา จึงไม่มีเหตุที่ศาลฎีกาจะต้องทอนจำนวนค่าเสียหายได้

- คำพิพากษาฎีกาที่ 1298/2512 โจทก์ฎีกาเกี่ยวกับจำเลยหนึ่งในคดีละเมิด แต่มิได้กล่าวเลยว่าจำเลยคนนี้กระทำละเมิดต่อโจทก์อย่างไร เพียงแต่กล่าวในฎีกาลอยๆ ว่าโจทก์ไม่เห็นชอบด้วยกับคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ที่ให้ยกฟ้องจำเลยผู้นี้ ถือว่ามีได้ยกข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายขึ้นอ้างไว้โดยชัดแจ้งในฎีกา

- คำพิพากษาฎีกาที่ 292/2513 ฎีกาของผู้ร้องชัดทรัพย์ที่ว่าถ้าโจทก์ชนะจำเลยในคดีอีกเรื่องหนึ่งแล้วย่อมมีผลลบข้างคดีนี้ทั้งหมด แต่มิได้บรรยายว่าจะมีผลลบข้างได้อย่างไร หรือด้วยเหตุผลอย่างไร เป็นฎีกาที่ไม่ชัดแจ้ง

- คำพิพากษาฎีกาที่ 202/2545 ผู้คัดค้านฎีกาว่า ผู้คัดค้านได้รื้อถอนสิ่งปลูกสร้างที่รื้อถล่มน้ำไปก่อนแล้ว สิ่งปลูกสร้างที่เหลือจึงมิใช่บริเวณที่เจ้าทำผู้ร้องต้องการให้ผู้

คัดค้านหรือถอนออกไป ผู้ร้องจึงไม่มีสิทธิขับไล่ผู้คัดค้านนั้น เป็นฎีกาที่มีได้โต้แย้งคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ว่าไม่ถูกต้องอย่างไร ฎีกาของผู้คัดค้านจึงไม่ชอบศาลฎีกาไม่รับวินิจฉัย

(2) ต้องเป็นข้อที่ได้ยกขึ้นมาว่ากล่าวกันแล้ว โดยชอบในศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์

ทั้งปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมายที่ยื่นฎีกาต้องเป็นข้อที่ได้ยกขึ้นเป็นประเด็นต่อสู้หรือว่ากล่าวกันมาโดยชอบในศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ ข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายที่ยกมากล่าวอ้างต้องเป็นข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายเดิม การตั้งประเด็นขึ้นมาใหม่ย่อมเป็นฎีกาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ศาลอาจจะไม่รับฎีกาไว้พิจารณา

ตัวอย่างคำพิพากษาฎีกา

- คำพิพากษาฎีกาที่ 914/2503 ประชุมใหญ่ ในคดีแพ่งปัญหาว่าฟ้องโจทก์เคลือบคลุมหรือไม่ ไม่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน หากแต่เป็นเรื่องระหว่างโจทก์จำเลย โดยเฉพาะไม่กระทบกระเทือนถึงประชาชนหรือบุคคลภายนอก คดีแพ่งไม่เหมือนกับคดีอาญา เมื่อไม่ยกขึ้นต่อสู้ก็เป็นความบกพร่องของจำเลย จำเลยไม่ยกขึ้นต่อสู้ไว้ในศาลชั้นต้น ศาลฎีกาย่อมไม่รับวินิจฉัย

- คำพิพากษาฎีกาที่ 775/2508 ข้อที่ว่าโจทก์ชอบที่จะฟ้องขอให้เพิกถอนนิติกรรมการยกให้เสียก่อนนั้น เมื่อมิได้ยกขึ้นว่ากันมาตั้งแต่ศาลชั้นต้น ศาลสูงก็ย่อมไม่หยิบยกขึ้นวินิจฉัย

- คำพิพากษาฎีกาที่ 918/2509 ข้อที่จำเลยไม่มีหลักฐานเป็นหนังสือแสดงว่าได้มีการชำระหนี้ 3,000 บาท มาแสดงต่อศาล โจทก์มิได้ยกขึ้นว่ากล่าวในชั้นอุทธรณ์ ฎีกาโจทก์ข้อนี้จึงต้องห้ามศาลฎีกาไม่รับวินิจฉัย

- คำพิพากษาฎีกาที่ 1519/2517 อายุความที่โจทก์ตั้งเป็นข้อต่อสู้ฟ้องแย้งนั้นเป็นเรื่องอายุความในมูลสัญญาซื้อขาย ในชั้นฎีกาโจทก์จึงต้องห้ามมิให้ยกอายุความเรื่องละเมิดขึ้นต่อสู้ เพราะมิใช่ข้อที่ได้ยกขึ้นว่ากันมาก่อนแล้วแต่ศาลชั้นต้น

(3) ต้องเป็นสาระแก่คดีอันควรได้รับการวินิจฉัย

ข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายที่ยกขึ้นอ้างในการยื่นฎีกาต้องเป็นสาระแก่คดีควรวินิจฉัย ที่อาจเป็นผลให้ศาลฎีกามีคำพิพากษาหรือคำสั่งเปลี่ยนแปลงคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ หากการยื่นฎีกาไม่มีผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในผลของคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์เดิม การฎีกาก็ไม่เป็นสาระอันควรได้รับการวินิจฉัย

ในกรณีที่จะยกปัญหาข้อเท็จจริงหรือปัญหาข้อกฎหมายขึ้นมาว่ากล่าวอ้างในชั้นฎีกานั้น คู่ความต้องได้หยิบยกข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายนั้นๆ มาว่ากล่าวกันก่อนในศาล

ชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ มิเช่นนั้นแล้วจะไม่อาจนำข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายมาว่ากล่าวกันในชั้นฎีกา เว้นแต่เป็นกรณีใดกรณีหนึ่งดังต่อไปนี้ ก. ปัญหาเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน ข. ปัญหาข้อกฎหมายที่ไม่อาจยกขึ้นกล่าวอ้างในศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ได้เพราะพฤติการณ์ไม่เปิดช่องให้กระทำได้ และ ค. ปัญหาที่ศาลชั้นต้นมิได้ปฏิบัติตามบทบัญญัติว่าด้วยกระบวนการพิจารณาในชั้นฎีกา

ก. ปัญหาเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน

ปัญหาเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน แม้อุ้ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมิได้ยกประเด็นขึ้นอ้างในศาลชั้นต้น และชั้นอุทธรณ์ ศาลฎีกามีอำนาจยกขึ้นมาพิจารณาได้ หรือผู้ฎีกาก็อาจยกประเด็นปัญหาข้อเท็จจริงหรือปัญหาข้อกฎหมาย อันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชนขึ้นมาว่ากล่าวในชั้นฎีกาได้ โดยไม่จำกัดว่าจะต้องเป็นข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายที่ต้องว่ากล่าวกันมาแล้ว โดยชอบในศาลชั้นต้น (คำพิพากษาฎีกาที่ 464/2512, 2940/2538, 2509/2540)

ข. ปัญหาข้อกฎหมายที่ไม่อาจยกขึ้นกล่าวอ้างในศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ได้เพราะพฤติการณ์ไม่เปิดช่องให้กระทำได้

ปัญหาข้อกฎหมายที่ไม่อาจยกขึ้นกล่าวอ้างในศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ เป็นปัญหาที่ผู้ฎีกาเพิ่งทราบภายหลังจากศาลอุทธรณ์พิพากษาคดีแล้วพฤติการณ์จึงไม่มีโอกาสยกขึ้นกล่าวอ้างในศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์ได้ เช่น ศาลอุทธรณ์พิจารณาพิพากษาเกินคำขอหรือนอกประเด็นที่ได้แย้งกัน หรือผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ที่ไม่ได้นั่งพิจารณาคดีในศาลอุทธรณ์ได้ทำคำพิพากษาคดีนั้น (คำพิพากษาฎีกาที่ 911/2501, 288/2513)

ค. ปัญหาที่ศาลชั้นต้นมิได้ปฏิบัติตามบทบัญญัติว่าด้วยกระบวนการพิจารณาในชั้นฎีกา

ปัญหาที่ศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์มิได้ปฏิบัติตามบทบัญญัติว่าด้วยกระบวนการพิจารณาในชั้นฎีกาเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นภายหลังจากศาลอุทธรณ์ได้พิจารณาพิพากษาหรือมีคำสั่งแล้วเช่น ศาลชั้นต้นสั่งรับฎีกาต้องห้าม หรือศาลชั้นต้นสั่งรับฎีกาที่ยื่นเกินกำหนดระยะเวลา หรือศาลชั้นต้นสั่งรับฎีกาโดยมิได้มีการวางเงินค่าธรรมเนียมศาล คู่ความยอมไม่อาจยกขึ้นอ้างในศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์ได้ กฎหมายจึงเปิดช่องให้ยื่นฎีกาในประเด็นดังกล่าวได้

(จ.2) รูปแบบของฎีกา

การฎีกาต้องทำเป็นหนังสือ และถือว่าฎีกาเป็นคำฟ้องประเภทหนึ่ง จึงมักจะเรียกรวมกันว่าฟ้องฎีกา⁶⁶ คำฟ้องฎีกาเป็นการเสนอข้อโต้แย้งหรือคัดค้านคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ต่อศาลฎีกา การยื่นฎีกาไม่อาจทำด้วยวาจาได้และต้องเขียนด้วยหมึกหรือดีคิมพ์หรือ

⁶⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง. มาตรา 1 (3).

ตีพิมพ์โดยใช้ภาษาไทยฟ้องฎีกาต้องใช้แบบพิมพ์ของศาลยุติธรรม (แบบ 36) การยื่นฟ้องฎีกาโดยมิได้ใช้แบบพิมพ์ฎีกา (แบบ 36) ศาลอาจไม่รับฎีกาของผู้ฎีกาได้

นอกจากนั้นคำฟ้องฎีกาจะต้องมีรายการสำคัญตามบทบัญญัติทั่วไปเกี่ยวกับการยื่นและส่งคำคู่ความและเอกสารต่อศาลดังต่อไปนี้

- ก. ชื่อศาลที่จะยื่นฎีกาและเลขหมายคดี
- ข. ชื่อคู่ความในคดี
- ค. ชื่อคู่ความหรือบุคคลซึ่งจะเป็นผู้รับสำเนาคำฎีกา
- ง. ใจความและเหตุผลถ้าจำเป็นแห่งคำฎีกา
- จ. วัน เดือน ปี ของคำฎีกา และลายมือชื่อของผู้ฎีกา

(ช) ค่าธรรมเนียมศาลในการยื่นฎีกา

การชำระค่าธรรมเนียมศาลในการยื่นฎีกาเป็นการนำเอาบทบัญญัติเกี่ยวกับการดำเนินกระบวนการพิจารณาในชั้นอุทธรณ์และในศาลชั้นต้นมาใช้บังคับในส่วนที่ไม่มีบัญญัติไว้ในลักษณะฎีกา

ผู้ฎีกามีหน้าที่ต้องชำระค่าธรรมเนียมศาล การชำระค่าธรรมเนียมศาลในการฎีกาสามารถแยกได้ 5 กรณี คือ

(ช.1) ค่าธรรมเนียมศาลที่เป็นค่าขึ้นศาลที่ต้องชำระตามจำนวนทุนทรัพย์ที่ได้แย้งในชั้นฎีกา ในอัตราสองบาทห้าสิบสตางค์ต่อทุนทรัพย์หนึ่งร้อยบาทแต่ไม่เกินสองแสนบาท

(ช.2) เงินที่ต้องวางเป็นค่าฤชาธรรมเนียมซึ่งจะต้องใช้ให้แก่อีกฝ่ายหนึ่ง เช่น ค่าป่วยการพยาน ค่าทนายความ ค่าธรรมเนียมในการส่งเอกสารและบังคับคดี เป็นต้น

ตัวอย่างคำวินิจฉัยของศาลฎีกาเรื่องค่าธรรมเนียมศาลในการยื่นฎีกา

- คำสั่งคำร้องศาลฎีกาที่ 170/2509 ผู้ฎีกาจะต้องวางเงินค่าธรรมเนียมและค่าทนายความที่จะต้องให้แทนคู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง ตามคำพิพากษาอุทธรณ์จะขอทุเลาการบังคับไม่ได้

- คำสั่งคำร้องศาลฎีกาที่ 6/2515 ผู้ฎีกาจะต้องนำเงินค่าธรรมเนียมซึ่งจะต้องใช้แทนคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งตามคำพิพากษาศาลอุทธรณ์มาวางพร้อมกับฎีกาจะหาประกันมาวางแทนการวางเงินไม่ได้

- คำสั่งคำร้องศาลฎีกาที่ 1575/2535 ราคาทรัพย์ที่พิพาทในชั้นฎีกาเป็นอย่างเดียวกับในศาลชั้นต้น ผู้ฎีกาต้องเสียค่าขึ้นศาลชั้นฎีกาตามราคาเช่นเดียวกับศาลชั้นต้น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 150 วรรคสอง เมื่อที่ดินพิพาทกำหนดราคาไว้ใน

ศาลชั้นต้นเป็นเงิน 37,000 บาท จึงเป็นคดีที่มีราคาทรัพย์สินที่พิพาทกันในชั้นฎีกาไม่เกินสองแสนบาท ต้องห้ามฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง